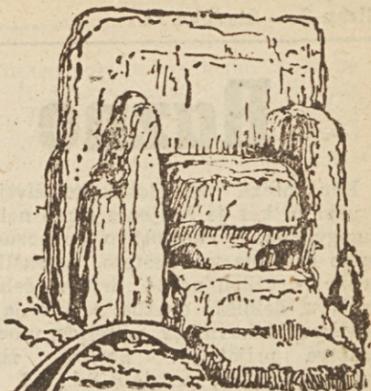

Koroška

Izdaja:

BRITANSKA OBVEŠČEVALNA SLUŽBA

Cene:

Za naročnike:

v tuzemstvu mesečno 1.— šiling,
v inozemstvu mesečno 4.— šilinge,
Posamezna številka 30 grošev.

kronika

Leto IV.

Celovec, 12. marca 1948

Številka 11

V doslednosti — rešitev

Kakor rdeča, daleč vidna nit se vleče skozi zgodovino človeštva trpljenje narodov, stanov in posameznikov. Mnogo zla je zakrivilo človeštvo samo; mnogo gorja so povzročili narodom razni „voditelji“, ki so oznanjali nauke, kateri so v neskladju z vodilnimi življenskimi smernicami, katere je Bog sam položil človeku v naravo ali pa jih je razodel po svojih poslušancih, v stari zavezi po očakih in prerokih, v novi zavezi pa po svojem Sinu in po katoliški Cerkvi, ki je poklicana, da vodi posameznike in ljudstva ne le k večni, marveč tudi k časnici sreči.

Kakor hitro so se ljudje oddaljili od teh večnih smernic in jih prikrojili po svoje ali pa so ta načela zatajili in šli za krivimi preroki, je prišla kazen. Red se je sprevrgel v nered. Svoboda je bila zmaličena, dostojanstvo človeka se je poteptalo. Zvestoba katoliškemu načelom, ki so kažipot za časnost in večnost ter edino zagotovilo za človeka vredno življenje na zemlji, je temelj reda, pravice in medsebojnih odnosov ljudi, stanov, narodov in držav. Pa ljudje so že taki, da hitro popustijo, zlasti, če nastopijo okoliščine, ki zahtevajo žrtve. Komodnost, uživanjaželjnost, pohlep po premoženju, stremenje po gospodstvu nad drugimi, verska mlačnost in brezbriznost so glavni vzroki popuščenja v načelih. Nedoslednost je nevarna rak-rana naše dobe. Najdemo jo povsod. Doma je v gospodarstvu, ki meni, da katoliška načela zanj ne veljajo, ukoreninila se je v politiki, ki je postala sredstvo nebrzdane borbe za oblast, za nadvlado enega razreda nad drugim, za ropanje osnovnih pravic narodnih manjšin od strani večinskih narodov; nedoslednost bohotno vrsti tudi v zasebnem življenju. Nedoslednost v načelih je popuščenje zagrizenemu nasprotniku v važnih življenjskih vprašanjih, v vprašanju vzgoje, krščanskega zakona, osnovnih narodnih pravic, rabe materinega jezika, svobode vere in prepričanja. Nedoslednost v načelih pomeni kapitulacijo na celi črti in poraz pravice, resnice in svobode. Posledice so vedno strašne. Preteklost in sedanjost nam to dejstvo neizprosno potrjuje. Nasprotniki poštenja, zagovorniki nasilja, rušilci najvišjih vrednot so vedno zmagali tam, kjer so ljudje popustili v vodilnih krščanskih načelih, kjer so politiki vodili oportunistično politiko, kjer je bila trenutna korist stranke več kot načelo, povsod tam, kjer je zmagalo materialistično načelo: korist posameznika je več kot korist skupnosti.

Nasprotniki krščanskih načel, ki jih izpoveduje večina ljudi, a žal, premalo vztrajno, odločno in dosledno, so pri delu za doseg svojih ciljev neizprosno dosledni. Le en cilj jih vodi: uničiti krščansko kulturo, vsi drugi cilji so temu glavnemu podrejeni. Za doseg tega cilja so spretno mobilizirali: tisk, radio, kino, gledališče, zasebne in trgovske lokale; vpregli so tudi nezavedne ljudi — maso s ceneni, toda bleščečimi gesli. Manjšina spretno izigrava večino, če ta ni šolana, složna, zavedna.

Najnevarnejši nasprotnik vseh kulturnih vrednot, ki jih je tekom dveh tisočletij ustvarilo krščanstvo, je marksizem, katerega najskrajnejša in najbolj surova oblika je — komunizem. Ustano-

Kdaj bodo pričeli izvajati evropski obnovitveni načrt?

Trenutno vse kaže, da bodo, do 1. aprila zakon o ameriškem sodelovanju pri evropskem obnovitvenem načrtu (takozv. Marshallov načrt) dokončno odobrili, ali pa bo tik pred tem, da stopi v veljavnost. Ta datum je določila vlada, a morebitna precejšna zamuda bi bila bolj kritična kakor kdaj koli z ozirom na težak finančni položaj, kateremu se bližajo nekatere evropske države, ki sodelujejo pri načrtu. Te države si trenutno pomagajo s pošiljkami, ki jih predvideva načrt za vmesno pomoč. Toda kadar bodo ti fondii začasne pomoči izčrpani, bo položaj postal zelo težak, če ne bodo mogli takoj poslati pomoči, katero predvideva obnovitveni načrt.

Vzemimo, da bo do 1. aprila zakon odobren in da bodo končani vsi potrebni postopki, toda kljub temu ostane eno vprašanje še vedno nerešeno. Katera izmed že obstoječih ustanov bo morala prevzeti v prvem trenutku upravo pomoči? Posebna ustanova za gospodarsko sodelovanje ne bo mogla takoj pričeti z delovanjem, ker so ustanovitev tega zavoda šele zdaj predlagali. To vprašanje sedaj pozorno proučujejo zastopniki ameriškega senata in zbornice.

Problem takojšnjih denarnih sredstev ne povzroča skrbi, v kolikor predvidevajo, da bo zakon dal možnost dvigniti denar do vrednosti ene milijarde dolarjev pri blagajnah zavoda za financiranje obnove. Kdo bo torej preskrbel prve nabave in kril prve stroške, čim bo zakon dobil veljavo v pričakovanju, da bo nova ustanova sposobna pričeti z delovanjem?

Po zakonskem osnutku, ki je bil predložen senatu, bo predsednik lahko zaupal te začasne funkcije za dobo enega meseca enemu izmed obstoječih vladnih uradov. Ta naloga bi najbolj pripadala zunanjemu ministru, katero pa v kljub temu, da bi jo lahko izvedlo, ni Bog ve kaj navdušeno za to, bodisi zaradi odgovornosti, ki bi jo morala s tem prevzeti, bodisi zaradi kritik, ki bi lahko poznej nastale zaradi načina, kako bi porabili ogromne vsote denarja. Sedaj kroži mnenje, da ministru ne bo sprejelo te naloge, ker je ono dalo pobudo za obnovitveni načrt in ker bo moralo tudi v bodoče skrbno paziti na razvoj načrta in predvsem tesno sodelovati z ustanovo, kateri bodo poverili uresničenje evropskega obnovitvenega načrta.

Jan Masaryk - mrtev

Jan Masaryk, zunanji minister Češkoslovaške republike, je napravil samomor. Kakor poroča češkoslovaški tiskovni urad, so njegovo truplo našli na dvorišču palače zunanjega ministrstva. Življenje si je bil vzel s tem, da je skočil skozi okno svoje delovne sobe.

Jan Masaryk je bil sin ustanovitelja in prvega predsednika Češkoslovaške republike, Tomaža Garyka Masaryka.

Češkoslovaški urad poroča o tem dogodku, da je duševna potrlost pokojnega nastopila nenadoma in da je njegovo dejanje treba spraviti v zvezo z napadi zapadnoevropskega tiska na njegovo osebo. — Kakor je znano, je Jan Masaryk proti pričakovanju ostal v vladi novega češkoslovaškega vladi londonske konference o Nem-

vitelj marksizma, torej tudi komunizma, Karl Marx, je izpovedal v „Komunističnem manifestu“ iz leta 1848 popolnoma odkrito: „Komunisti“, je dejal v tem odklicu na proletarce vsega sveta, „odkriti izjavljajo, da se njihovi cilji morejo doseči le po nasilnem prevratu vsega sedanjega družabnega reda, s komunistično revolucijo... Ta revolucija bo pomedla vse dosežane pravne, pravne, moralne in verske ideje.“ Da je to res, lahko vidi vsak, kdor ni slep. Na to največjo nevarnost je krščansko družbo opozoril veliki papež Pij XI. v znameniti okrožnici: „Divini Redemptoris“ z dne 19. marca 1937. V tej okrožnici, s katero pa so se žal premnogi katoličani premalo seznanili, opozarja vrhovni poglavar katoliške Cerkve na pretečo nevarnost, ko pravi: „Celi narodi so v nevarnosti, da padejo nazaj v barbarstvo, pač hujše, kakor je bilo tisto, ki je živela v njem velika večina pred Odrašenikovim prihodom... Komunizem je nekaj bistveno slabega, zato prav v nobeni reči ne bi z njim sodeloval, komur je mar krščanske kulture...“

Doslednost v načelih, to se pravi v zavestnem izpovedanju katoliških življenjskih smernic v zasebnem in jav-

V londonskih političnih krogih je vest o tragični smrti velikega češkega politika in prijatelja zapadnih demokracij izzvala veliko zgledovanje in sočustvovanje. Njegova osebna tragedija je v najglobljem pomenu slična politični tragediji njegove države.

ITALIJA POSTALA POLNOPRAVNI ČLAN ORGANIZACIJE UNESCO

Italija je postala dne 4. marca polnopravni član organizacije UNESCO. V imenu italijanske vlade je dal italijanski veleposlanik v Združenih državah svoj podpis na ustanovno listino organizacije UNESCO. Italija je že 41. država, ki je pristopila k Vzgojni, znanstveni in kulturni organizaciji Združenih narodov (UNESCO).

nem življenju :v vzgoji, prosveti, znanosti, umetnosti, v gospodarstvu, v politiki, je nujna in resna zapoved časa! Kdor popušča, četudi v navideznih malenkostih, bitko zgubi. Za zavednega katoličana ne smejo biti načela malenkost, suknja, ki se prilagodi modi ali letnemu času, marveč živa vsebina misli, želja in dejanj! Ta načela se morajo realizirati v življenju. Morajo se! Seveda bomo naleteli na odpor, zlasti pri učencih svobodomiselnih struj in Karla Marxa. Člani smo boreče se Cerkve. Dolžnost naša je, boriti se z vsemi dopustnimi sredstvi, da bodo zdrava življenjska načela končno zmagala. Korak za korakom osvajamo, kar je izgubljene, postojanko za postojanko. Mladina, matere in očetje, vzgojitelji in javni delavci, kmetje, delavci in obrtniki, vsi morajo na okope — kajti za velike reči gre: za čast in dostojanstvo človeka, za pravo osebno in družabno svobodo, za resnico, za pravico, za mir, za srečo, za vzgojo otrok — za ves narod in človeštvo sploh. Krščanska načela naj bodo zvezda vodnica, mi vsi pa bodimo v izvajanju teh načel neizprosno dosledni — kajti v tem je rešitev in zmaga.

M. — ič.

Mr. Sharpu v slavo!

Ta teden se je poslovil od svojega službenega mesta v Celovcu eden največjih prijateljev koroških Slovencev, dosedanji šef Britanske obveščevalne službe za Koroško, Mr. Sharp. Z njim koroški Slovenci nismo samo izgubili človeka, ki se je vedno in povsod zavzemal za naše upravičene težnje. Izgubili smo mnogo več, namreč — pravega in resničnega prijatelja.

Mr. Sharp je prišel k nam iz Barija (v Italiji), kjer je med vojno vodil zavezniške radijske oddaje za Avstrijo in Jugoslavijo. Na Koroškem je dobil zelo neprijetno nalogo, ki je bila v prvi vrsti še nevhvalna — urejevanje slovenskih kulturnih razmer. Mr. Sharp se je z vso srčnostjo lotil dela in je pričel, čeprav brez pravih sodelavcev izdajati slovenski tednik »Koroško kroniko«, po katerem so ljudje z velikim veseljem segli, saj je bil to takrat edini povojni slovenski časopis na Koroškem. Razmere so se počasi urejevale in tudi delokrog Mr. Sharpovega dela se je širil. Da bi lažje razumel ljudi, za katere je delal in da bi lahko prišel z njimi v neposreden stik, se je pričel učiti slovenščine, ki se ji je brezhibno privadil. Ze prej pa je dobro znal srbohrvaško.

Ni primeren čas, da bi naštevali vse zasluge Mr. Sharpa, ki si jih je pridobil ob pospeševanju slovenske kulture na Koroškem. Brez pretiravanja pa lahko pribijemo, da bomo koroški Slovenci težko dobili enakega prijatelja, čeprav so ga hoteli nekateri prikazati prav iz nasprotni strani. Nikogar ni, ki bi lahko v povojnem času pokazal toliko doseženih uspehov za ta majhni del slovenskega naroda na Koroškem. Od »Koroške kronike« do slovenskih radijskih oddaj, člankov in predavanj pa do slovenskih knjig se razteza njegovo delo. Kolikokrat se je tudi izven svojega službenega delokroga živo zanimal za težave posameznikov in jim pomagal. In koliko je še drugega, za kar mi ne vemo in verjetno tudi nikoli zvedeli ne bomo!

Koroški Slovenci smo Mr. Sharpu res iz srca hvaležni za vse njegovo delo med nami. Ko odhaja od nas, mu želimo na novem službenem mestu obilo sreče, predvsem pa nekoliko več mirnega ozračja, kot ga je bilo pri nas.

Ohranili ga bomo v lepem spominu in bomo gledali, da od njega pričeto delo tudi srečno dokončamo.

Obvestilo bralcem in naročnikom

Našim cenjenim bralcem in naročnikom sporočamo, da smo zaradi stalnega porasta tiskovnih stroškov primorani zvišati ceno našemu tedniku začevši s prihodnjo številko (štev. 12) od 30 na 50 grošev. Za stalne naročnike bo naročnina zvišana z mesecem aprilom t. l.

Upamo, da bodo naši cenjeni bralci in naročniki uvideli težave lista na gospodarskem področju in mu bodo kljub temu ostali še nadalje naklonjeni.

Naročnike prosimo, da upoštevajo zvišanje naročnine že pri izpolnjevanju položnic za prihodnji mesec. Ceno listu bomo dvignili namreč že s prihodnjo številko in bo: posamezni izvod 50 gr., mesečna naročnina za tuzemstvo 2 šil., za inozemstvo 5 šil.

Uprava
„KOROŠKE KRONIKE“

Razne vrste družb

Ker poteka vse človekovo življenje v družbi in ker je življenje samo neizmerno mnogolično, je razumljivo, da poznamo ne samo eno, marveč nešteto najrazličnejših družb: družina, narod, država, čebelarstva društva, delniške družbe, združenja raznih poklicev: duhovnikov, učiteljev, umetnikov, društva prijateljev narave, zbiralcev znamk, hroščev, metuljev itd., itd.

Človekov razum si prizadeva to nepregledno množico družb razdeliti v večje skupine, kar mu močno olajša pregled. Vidiki razdelitve so seveda različni. Važno je pri tem, da se držimo v istem stavku enega samega vidika, sicer nastane še večja zmešnjava. Družb n. pr. ne smemo deliti v enostavne, sestavljene in naravne, ker so naravne družbe (zakon, družina, narod) lahko enostavne (zakon) in sestavljene (narod).

POSAMEZNI

VIDIKI DELITVE DRUŽB SO:

Enostavna in sestavljena družba

Po sestavljenosti delimo družbe v enostavne in sestavljene. Enostavne so družbe, ki jih sestavljajo posamezne osebe, n. pr. zakonska družba. Sestavljene pa so one družbe, ki jih sestavljajo enostavne družbe. Narod sestoji iz plemen, ta zopet iz družin, država iz pokrajin, okrajev in občin.

Verske in svetne družbe

Po namenu delimo družbe v verske in svetne. Verske imajo predvsem nadnaravne namene (zveličanje duše — Cerkev), čeprav vplivajo posredno tudi na svetne razmere, svetne družbe pa imajo predvsem naravne namene (časno blaginjo kot država), čeprav vplivajo posredno tudi na nadnaravno področje (znač je latinski izrek, da je revščina vlačuga: neurejene gospodarske razmere otežujejo ljudem tudi dosego zveličanja duše, čeprav je ne onemogočajo).

Popolne in nepopolne družbe

Po razpoložljivih sredstvih za dosego namena družbe razlikujemo popolne in nepopolne družbe. Popolne družbe imajo same vsa sredstva, ki jih za dosego svojega namena potrebujejo. Taki družbi sta v nadnaravnem redu Cerkev, v naravnem redu država.

Ta popolnost se nanaša seveda samo na lastni delokrog. V življenju pa sta tudi obe popolni družbi na medsebojno sodelovanje navežani. To se vidi že iz tega, da je isti človek istočasno član dveh popolnih družb: kot državljani države in kot verniki Cerkve.

Ostale družbe so nepopolne, ker potrebujejo za dosego lastnih ciljev pomoč in podporo drugih družb. Tako potrebuje družina za vzgojo in vzrejo otrok podporo države, ki s pravnim redom zagotavlja družini njene pravice, ki jo podpira (oz. bi vsaj morala podpirati) s šolstvom in potrebuje pomoči Cerkve za pravno vzgojo otrok in za obujenje (krst) ter gojitev (zakramenti) nadnaravnega življenja otrok.

Nujne in svobodne družbe

Po svobodni odločanja pripadnosti k določeni družbi jih delimo v nujne in svobodne (tudi: naravne in hotene). Nujne so družbe, ki se jim človek ne more izogniti: družina, narod, država. Izogne se sicer lahko v rednih razmerah določeni državni (pridobitev tujega državljanstva) ali narodni (naturalizacija) skupnosti, toda neki državni ali narodnosti skupnosti vedno pripada. (Ljudje brez državljanstva so samo prehodni pojavi, ki jih povzročajo vojne). Zasebno pravne in javno pravne družbe

Po tem, ali veljajo za določeno družbo določila zasebnega prava (obči državljanski zakonik, trgovinsko pravo itd.) ali pa javno pravo (ustavno, upravno pravo), ločimo zasebno pravne in javno pravne družbe. Vendar je meja med zasebnim in javnim pravom zelo premakljiva — sploh je zasebno pravo v državi šele možno na podlagi javnega prava —, ker se odraža tudi v delitvi družb: zasebna podjetja preidejo s podržavljenjem v javno pravno skupino.

Najvažnejša razdelitev družb

Družboslovje polaga največjo važnost na delitev v nujne družbe, v katere sili človeka narava sama, in v svobodne (svobodne), ki jih človek poljubno ustanavlja in opušta (seveda na podlagi svoje družne narave). Ta delitev se v tej ali oni obliki ponavlja pri vseh družboslovcih, čeprav opažamo v podrobnejši opredelitvi manjše razlike, ki nastanejo zaradi tega, ker eden poudari bolj ta vidik, drugi zonet drugega.

Najbolj znane delitve so:

Ferdinand Tönnies (Gemeinschaft und Gesellschaft, 1888), deli družbe v take, ki odgovarjajo naravi (Gemeinschaft), in v take, ki nastajajo po samovolji ljudi (Gesellschaft). Theodor Litt (Individuum

und Gemeinschaft) označi približno isto z izrazoma Wesensgemeinschaft in Willensverband. O. Spann (Gesellschaftslehre, 3. izdaja 1930) uporablja izraza »Vergemeinschaftung« za duhovna občestva: n. pr. zakonsko skupnost, odnos med starši in otroki, odnos med brati in sestrami itd., ter »Vergenossenschaftung« za organizacijsko obliko: n. pr. družino. Maks Weber (Wirtschaft und Gesellschaft, 1921) uporablja izraza Vergemeinschaftung in Vergesellschaftung.

Skup — sistem — edinstvo

Svojsko razdelitev družbe je uvedel ruski družboslovec Peter Struve (v članku: Zur Grundlegung der Wirtschaftssoziologie, v: Kölner Vierteljahreshefte für Soziologie, 1930, zvezek 1/2, str. 11—28). Pri Slovenih sta jo povzela bivši profesor za narodno gospodarstvo na ljubljanskem vseučilišču dr. A. Bilimovič (v knjigi: Uvod v ekonomsko vedo) ter profesor cerkvenega prava dr. Alojzij Odar (v knjigi: Temelji organizacij).

Tri oblike človeškega sožitja

P. Struve loči tri možnosti človeškega sožitja:

1. Skup (agregat) je zgolj vsota ljudi na določenem prostoru. Ljudje žive drug poleg drugega, toda brez vsake druge kot zgolj prostorne povezanosti. Med seboj se niti ne poznajo, niti se drug za drugega ne zanimajo. So kot posamezna peščena zrna v kupu peska. Tako sožitje še ni družba.

2. Sistem predstavlja tako obliko sožitja, kjer se posamezniki medseboj že povežani, se poznajo, se drug za drugega zanimajo, toda vsakdo opravlja svoje lastne posle. Ni še osrednje volje, ki bi usmerjala dejavnost poedincev k skupnemu cilju. Družbena celota predstavlja za poedince okolje, v katerem živi in ki ga mora pri svojem ravnanju in nehanju upoštevati. Družbeni pojavi so samo pojavi velikega števila po sebi neodvisnih dejanj posameznikov, ki pa kažejo določene pravilnosti kot izraz ver-

jetnostnega računa. Ljudje sklepajo poroke v različni starosti. Toda statistični podatki kažejo, da so moški ob poroki povprečno tri leta starejši kot ženske. Ta pravilnost pa ne velja, če so moški ob poroki stari manj kot 24 let. Taki mladi moške poročajo redno starejše žene. S tem ni rečeno, da poroči vsak moški, ki se poroči pred 24. letom, starejšo žensko, toda v večini primerov to drži. Razmerje med ljudmi v tej obliki sožitja imenuje Struve prirejenost, koordinacija. Vsi so med seboj enakovredni, nihče nima oblasti nad drugim. Ta oblika sožitja odgovarja idealu individualizma in liberalizma.

3. Edinstvo pomeni tako obliko sožitja, kjer se se znakom sistema pridruži še osrednja volja (imenujemo jo oblast), ki usmerja delovanje in zadržanje posameznikov k skupnemu cilju. Zapovedovanje in prepovedovanje pa zahteva medsebojno razmerje nadrejenosti in podrejenosti. Ene mu daje pravico ukazovati, drugemu nalaga dolžnost ubogati.

Struvejeva delitev ni zadovoljiva

Omenjena delitev možnosti človeškega sožitja je sicer zelo pregledna, toda ne moremo je jemati kot podlago za delitev družb. Struve sam priznava, da skup še ni družba. Ker pa je človek po naravi družno bitje, takih oblik sožitja sploh ni. Pa tudi sistem po naši opredelitvi še ni družba, ker nima družne ideje in ne oblasti. V strogem pomenu besede tudi takih oblik sožitja ni. Robinzoni so samo plod človeške domišljije. Res pa je, da skupni cilj ni vedno vsem članom družbe enako razviden, vsi se ga vedno ne zavedajo enako močno in tudi družbena oblast je kedaj bolj v ozadju, drugič pa zopet bolj vidna. Toda vsaka družba stremi vsaj podzavestno k določenemu cilju in pozna vedno tudi oblast.

Struvejeva opredelitev je tako bolj označevalna, ki se v družbenem življenju kažejo in se skušajo uveljaviti. Sistem odgovarja idealom individualizma, edinstvo pa lahko vključuje ideale kolektivismu in univerzalizma, ker se ne izrazi podrobneje o razmerju med posameznikom in družbo. dreš.

Zahodnoevropska zveza

Na konferenci v Bruslju so naredili dober začetek za sestavo nove pogodbe med državami Beneluxa, Francije in Britanije. Pravijo, da gre ta načrt daleč preko anglo-francoske pogodbe v Dunkerqueju, kar je tudi potrebno, da bo mogla zadobiti zahodna zveza svojo pravo vrednost in doseči pravi namen. Dunkerque je bil v bistvu opravičilo za Francijo in Britanijo, ki v preteklosti, to je med zadnjima svetovni vojna nista dosegli pravega sodelovanja. Ta pogodba je dobila dopolnilo v dogovoru o gospodarskem sodelovanju. Listina Združenih narodov dovoljuje in celo priporoča pokrajinske sporazume. Tudi če bi ne bilo nevarnosti, bi bilo pametno, da bi svet v sedanjem stanju pomanjkanja združil evropske in prekomorske vire prizadetih držav.

Konferenca v Bruslju je zato le začetek procesa, ki mora biti nagel in daljnosežen. Nikdar ne smemo pozabiti, da je smoter vseh teh pogajanj ohranitev miru in svobode, ne pa priprava vojne.

Dne 15. marca se bodo sestale evropske države, ki sodelujejo pri Marshallovi načrtu. Če bo prišla Marshallova pomoč pravočasno, bodo mogle prizadete države pričeti z gospodarsko obnovo. Tako imata gospodarstvo in zunanja politika skupno torišče. To ne pomeni, da v doledni bodočnosti ne bi imeli več samostojne narodne

vlade. Vendar pa je verjetno nastal položaj, ko bo morala vlada, ki je slučajno na oblasti, poklicati odgovorne voditelje opozicije na posvet glede zadev, ki so življenjsko važne za narodno skupnost.

Narodi zahodne Evrope so gotovo zelo potrebni vzajemne obrambe za zaščito demokratskih ustanov, pod katerimi hočejo živeti. Še potrebnejše pa je gospodarsko sodelovanje za izboljšanje ali zgolj za ohranitev dosedanje življenske ravni. To so minimalne zahteve, ki pa same po sebi ne zadostajo za uresničitev upov in teženj zahodnega človeka.

Obramba je potrebna za zagotovitev politične stabilnosti, ni pa plodnosna ali ustvarjalna. Gospodarstvo je tisto sredstvo, s katerim moramo doseči zaželjeni življenski način, toda za ljudi, ki imajo v srcu živo vero, gospodarstvo samo ni končni smoter. Zahodna zveza mora biti več kakor obrambna liga ali družba za sodelovanje. Biti mora hotena strnitev enako mislečih ljudi, ki verujejo v človeško bratstvo, ki odklanjajo nasilje kot sredstvo, s katerim bi drugim vsiljevali svojo voljo, ki ljubijo urejeno svobodo, katerim se studita prostaštvo in krutost in katerim pravica ni pravna faza. Če bo evropska zveza napredovala pod temi zastavami, bo nekaj, za dosego česar se bo vredno boriti.

AMERIŠKI SENATOR PREDLAGA NOVO MEDNARODNO OBRAMBNO USTANOVNO BREZ VETA

Republikanski senator iz zvezne države Minesota Joseph Ball je predlagal v ameriškem senatu, naj Združene države skupaj z ostalimi državami ustanovijo novo mednarodno obrambno ustanovo, v kateri naj bi ne bilo pravice veta, da bi »ta tako branila svobodo in neodvisnost ene ali vseh podpisnic proti napadom in prevratom.«

NABIRANJE ZDRAVNIKOV IN OSEBJA ZA BOLNIŠNICE

Pripravljalna komisija mednarodne begunske organizacije (PCIRO) se trenutno trudi izvesti novo naselitev zdravnikov, zobozdravnikov, strežnikov in drugih.

Vse osebe, ki bi prišle v poštev in se zanimajo, se naprošajo, naj se javijo čimpreje pri bližnjem uradu PCIRO v Celovcu, Miesstalerstrasse št. 1 ali v Gradcu, Landhausgasse šte. 7.

Osebe, katere bo označila PCIRO kot pripravne, bodo poklicali, da se predstavijo zdravniški komisiji, ki bo ugotovila njihovo poklicno zmožnost in jih zabeležila za novo naselitev, katero bo PCIRO v bodočnosti izvedla.

SOVJETSKA ZVEZA PONOVO VLOŽILA PROTEST

Sovjetska zveza je ponovno vložila protest zaradi londonske konference o Nemčiji z noto, ki vsebuje 2.500 besed. V tej noti, katero so predali trem zapadnim vesilam, pravi Sovjetska zveza, da so sklepi te konference nezakoniti. Veliko Britanijo, Francijo in Združene države obtožujejo, da vodijo politiko, ki naj razdere svet zunanjih ministrov.

V noti pravijo nadalje, da so zapadne države prekršile načelo enoglasnosti med štirimi vesilami, za katero se je Sovjetska zveza vedno zavzemala. V sovjetski noti dalje izjavljajo, da namerava konference narediti iz zapadne Nemčije kolonijo, da je Marshallov načrt povezan z britanskim predlogom za zapadnoevropsko zvezo ter da bosta oba načrta privedla do razkola Evrope.

V LONDONU SE JE PRIČELA KONFERENCA SVETOVNE SINDIKALNE ZVEZE

V Londonu je prispelo okrog 40 odposlancev iz Evrope in Amerike, ki se bodo udeležili konference svetovne sindikalne zveze. Najvažnejše sindikalne skupine v Franciji in Italiji, ki so pod komunističnim vodstvom, se konference ne bodo udeležile, pač pa bodo navzoči odposlanci drugih francoskih sindikalnih združenj.

POSOJILO ZDRUŽENIH DRŽAV VELIKI BRITANIJ IZORPANO

Zakladno ministrstvo Združenih držav je objavilo, da se je z dvigom zadnjih 100 milijonov dolarjev izžrpalo ameriško posojilo Veliki Britaniji v znesku 3,750 milijonov dolarjev.

Ko so podelili to posojilo na osnovi sporazuma o posojilu z dne 16. julija 1946, so pričakovali, da bodo to posojilo trajalo od treh do petih letih. Povpreček mesečnih dvigov v višini 200 milijonov pa je izžrpal celotni znesek v nekaj več kot 19 mesecih.

Velika Britanija ima sedaj edino še izgled na dodatna dolarska posojila na osnovi ameriškega zakonskega načrta, ki bo določil sodelovanje Združenih držav pri evropskem obnovitvenem načrtu.

Drobne novice

Na vseslovenskem kongresu v Pragi je govoril predsednik kongresa, general Maslarič in dejal med ostalim: »Naš novi vseslovenski pokret nima prav nič skupnega s staro idejo slovanstva. Mi se borimo za enakopravnost Evropeev, Zamorcev, Kitajcev, Indijcev in Američanov.«

Poštno ministrstvo Združenih držav je objavilo, da bo s 15. marcem otvorjena služba za prevoz poštnih paketov med Združenimi državami in 21 drugimi državami.

Konferenca 35 držav je izbrala London za sedež pomorske organizacije Združenih narodov. Odposlanci, ki so zadnja dva tedna zasedali v Ženevi, izdelujejo sedaj načrt listine nove organizacije. Zaenkrat še niso dokončno sklenili, ali naj bo ta organizacija ustanovljena kot posebna ustanova Združenih narodov ali le kot komisija Gospodarskega in socialnega sveta Združenih narodov.

V zadnjih dveh letih je pomorska komisija Združenih držav prodala interesentom 30 držav 1159 trgovskih ladij, ki so bile zgrajene med vojno s fondi ameriške vlade. Ameriški kongres je z nedavnim odlokom sicer odobril komisiji nadaljne prodajanje, vendar pa je prepovedal prodajati ladje nedržavljanom Združenih držav. Zgornja številka predstavlja le številko prodaj, ki jih je storila ameriška vlada. Tuje države so pa lahko kupovale ladje v Združenih državah tudi od zasebnikov.

Mednarodnemu fondu za pomoč otrokom so predložili načrt, ki skuša iztrebiti jetiko in preprečiti razširjanje spolnih bolezni po evropskih državah, katere je opustošila vojna. Zdravniki mislijo, da bi pokazalo od 50 milijonov otrok, če bi jih pregledali, gotovo dve tretini znake okuženja z bacili jetike. Odbor je poleg tega pričel razgovore za nadaljna nakazila živil in zdravil dvanajstim evropskim državam.

Združene države so zavrnilo protest Jugoslavije, Češkoslovaške in Poljske glede sedanjih razgovorov v Londonu o bodočnosti zahodne Nemčije. Zunanje ministrstvo je objavilo besedilo not, ki je za vse tri države enako. V ameriškem odgovoru so opozorili te tri države, da ima besedilo njihovih not toliko izjav, ki niso v zvezi z dejstvi, da bi zaradi tega razpravljanje o njih ne vodilo k prav ničemu.

Srečko Selivec:

Devetdesetletnica »Martina Krpana«

Pred sto leti

To leto in ta mesec mine 100 let od marčne revolucije leta 1948. na Dunaju. Leto 1848. pomeni v slovenski politični in slovstveni zgodovini važen mejnik. Pred tem letom je namreč avstrijske narode, zlasti slovanske, tlačil Metternichov absolutizem; vse politično in kulturno življenje je bilo pod strogim policijskim nadzorstvom.

Po tem letu pa so slovenščino uvedli v urade in šole, zlasti ljudske. Manjkalo pa je slovenskih knjig in ljudi, ki bi slovenščino toliko obvladali, da bi jo mogli uvajati v šole in urade.

Svoboda tiska je dala Slovincem vrsto časnikov in časopisov. Po letu 1848. je vse navdajalo silno navdušenje za narod in vse, kar je njegovega. Vsak izobraženec je moral biti tudi pisatelj in pesnik. Tako se je slovensko slovstvo množilo, toda globine ni doseglo.

Tako slovstvo pa ni bilo vseh mlajšemu rodu, zlasti ne Francetu Levstiku, ki je stvarneje gledal na slovensko ljudstvo, njegove vrline in napake. Spoznal je, da je slovenski slovstveni revščini največ krivo to, ker vsakdo piše, kar in kakor hoče. Zato je zahteval strogo, toda pravično pritiko. S tem je za zadel Bleiweisa, ki se je zbal za slavo Koseskega, ki je bil največji pesnik »Novic«.

Levstik in mladina (Mladoslovenci) niso hoteli popustiti in vnel se je med njimi in starejšim rodom (Staroslovenci) hud boj, ki se je vedno bolj ostril. Starejši so se zbirali okoli Bleiweisovih »Novic«, mlajši pa okrog Janežičevega »Slovenskega Glasnika« (1858—1868).

Kmalu pa so dobili Mladoslovenci premoč. Po letu 1858. se je slovensko slovstvo razvijalo v smislu Levstikovega načrta in obogatilo naše slovstvo z novimi pesniškimi oblikami: novelo, romanom, črtico in dramo. Uveljavilo se je pa tudi načelo slovstvene kritike. Ta doba od leta 1848—1880 je izrazito prehodna doba: slovstvo prehaja od romantike k realizmu.

»Martin Krpan«

Fran Levstik je neizprosno kritiziral tedanje slovstvo. Kdor pa kritizira, mora pokazati kaj boljšega od tedianega. Pokazati mora tudi praktično, kako mora izgledati ena ali druga slovstvena oblika.

Zato je Levstik poleg slovstveno in jezikovno kritičnih spisov kot »Napake slovenskega pisanja«, »Popotovanje od Litije do Čateža« pisal tudi pesmi kakor tudi povesti in razprave.

Kakšna naj bo slovenska ljudska povest, je pokazal v vzorni ljudski povesti »Martin Krpan«. Z njim je Levstik pokazal v dejanju to, kar je teoretično učil v »Potovanju od Litije do Čateža«. Z »Martinom Krpanom« smo dobili prvo slovensko klasično povest.

Letos poteče devetdeset let, kar je bil napisan »Martin Krpan«. Levstik ga je napisal tedanjim mladim pisateljem za zgled, kako naj pišejo. To je bilo pogumno dejanje, ki ga je Levstik odlično rešil. To nam dokazuje ravno dejstvo, da je »Martin Krpan« dočkal svojo devetdesetletnico. Koliko je bilo v času »Martina Krpana« v slo-

venskem slovstvu napisanega, a je bilo kmalu pozabljeno. »Martin Krpan« je pa kljub svoji devetdesetletnici še vedno mlad.

Teško je reči, kje in kolikokrat je bil že objavljen in natisnjen. Saj ni manjkal skoro v nobeni šolski knjigi za ljudsko šolo. Doživel je pa tudi še več luksuznih izdaj. Naj omenimo samo izdajo med drugo svetovno vojno z izvirnimi ilustracijami Perkovimi. In končno naj omenim še to, da je bil »Martin Krpan« prva slovenska knjiga, ki so jo izdali naši begunci z izvirnimi ilustracijami.

Fran Levstik, pisatelj »Martina Krpana«, pesnik, pripovednik, kritik, urednik, jezikoslovec, politik in prosvetni delavec se je rodil 28. septembra 1831. v Spodnjih Retjah pri Velikih Laščah na Dolenjskem. V šolo je šel zelo pozno. Po opravljeni gimnaziji v Ljubljani je stopil v bogoslovno semenišče nem. viškega reda v Olomucu. Leta 1854. je izdal

Bajke in pripovedke

IZPOD KARAVANK

Gozdnato, divje romantično pobočje Karavank je nudilo ozadje mnogim pravljicam in pripovedkam. Strmo skalovje štrli v nebo nad prekrasnimi smrekovimi gozdovi, v katerih je toliko idiličnih kotičkov, kjer bi človek mogel zasanjati svoje najlepše sanje. Ko sem tako nekega dne sedel na obronku Karlovec in upiral svoj pogled na prelepo Rožno dolino, me je v moji samoti nemalo presenetilo staro, toda še trdo človeče, ki je zbiralo suhljad. Stopil sem z njim v pogovor. Pripovedal mi je spomine iz svoje mladosti. Pravil mi je na primer, da so tam gori pod Žingerico nekoč vile prebivale. Stara mati mu je pripovedovala, da ji je njen mož o teh stvarih pravil, ker jih je bil na lastne oči videl. Prav nič nisem pokazal, da bi kaj dvomil o vsem tem. Poslušal sem starca in če ti je, dragi čitatelj, prav, ti ponovim, kar mi je stari možakar povedal.

Na malem griču tam zgoraj je stal nekoč grad in v temnih gozdovih »Ostrovce«, o kateri še danes narodna pesem ve kaj povedati, so nekoč prebivale vile — »žalik-žene«. To so bila lepa ženska bitja z dolgimi, zlatimi lasmi in dobrosrčnim, poštenim ljudem nadvse naklonjena. Marsikateremu revnemu dekletu ali pa poštenemu mlademu fantu so prinesla blagoslov in srečo.

V Podlublju, prav ob cesti, je živela mlada, nadvse pridna kmetica. Noč in dan je sedela za kolovratom. Nekega dne pa je dobra vila prišla k njej in videč, kako je marljiva, ji je na kolovrat položila pest lepega, zlatega lanenega prediva ter dejala: »Povej mi, česa si želiš, izpolnila ti bom željo.« Ženska je odgovorila: »Želela bi si toliko platna, da bi svi bili z njim preskrbljeni.« — »Tedaj le dalje predi«, je odgovorila vila, »samo nikdar se ne smeš zareči: »Oh, kdaj bo le tega konec...« Ženska je potem predla in predla in lanenega prediva

svoje pesmi, katere je pa tedanji rod namerno slabo ocenil in Levstika radi njih tožil v semenišču, tako da je naslednje leto 1855. iz njega izstopil. Sledila so zanj težka leta nestalnega življenja. Potikal se je po raznih službah, da se je preživel: bil je domači učitelj na gradu Turnu pri sv. Križu in pri pesniku Miroslavu Vilharju, graščaku na Kalcu pri Senožečah; nato je bil tajnik tržaške čitalnice, urednik Vilharjevega »Napreja«, tajnik Slovenske Matice, urednik Wolfovega slovensko-nemškega slvarja; leta 1870 je odšel na Dunaj, kjer je prijatelju rojaku Josipu Stritarju pomagel pri urejanju »Zvona«, prvega našega čisto umetniškega lista. Tu je izdajal tudi satiričen list »Pavliha«. Urejal je tudi slovensko izdajo drž. zakonika. Šele leta 1872. je dobil stalno službo skriptorja na licejski knjižnici v Ljubljani.

Umrl je 16. novembra 1887. v Ljubljani. Pokopali so ga v grobnici pisateljskega društva pri sv. Krištofu.

ši moški pa so pobegnili v hribe. Ti so se potem v »Hudičevem grabnu« borili proti Francozom. Tem je bila takrat tamkaj kaj slaba predla: v globoki divji soteski med štrlečimi skalnimi stenami so se naši fantje vgnezdili in streljali na Francoze, da je bilo veselje. Neki francoski general je bil ba- je tam padel. Več desetletij je počival v grobu ob cesti in spomenik na njem je moidočega opozarjal nase. Pozneje so ga izkopali in prepeljali na Francozsko. Takrat se Francozom ni posrečilo preko Ljubelja prodreti na kranjsko stran. Vrniti so se morali v dolino in šele po izredno težavnih stezah čez Vrtačo in Zelenico jim je uspelo prekoračiti Karavanke. Nedaleč od Borovelj je ribnik, ki je precej globok in v njem, pravijo, leže francoski topovi. Ljudska govornica trdi nadalje, da je to »jezero« strašno globoko in je pod zemljo zvezano z blejskim jezerom. Baj je, v njem nekoč cela volovska vprega izginila in ostanke te vprege so našli potem na Blejskem jezeru.

Na novo pot!

Novo življenje vstaja v naravi. Počasi sicer in komaj vidno, prihaja pomlad, toda s tisto nepremagljivo silo zavalovi to pomladansko gibanje preko vsega živega stvarstva. Leto za letom se obnavlja to tajinstveno vstajenje novega življenja in vzbudi tudi v človeku nove življenske sile in moči. Pomlad vstaja v človeštvu in na vseh poljih človeškega udejstvovanja ustvarja ta od zgoraj prihajajoči duh novo, zdravo življenje.

Mladina vstaja — se prebuja! Saj je to najbolj lastno mlademu človeku. Pa to vstajanje ni nekaj neurejenega, slepega in meglene. Noče podirati, le zidati hoče na novi stavbi, postavljeni na božjih temeljih.

Mladi se dvigajo in izganjajo ozko srčnega duha sebičnosti in neomejene svobode, ki sta zanesla človeštvu v vse bridke stiske in grenke krize današnjih dni. Kakor silen pomladni vihar gre skozi človeštvo zahteva po pravičnosti, poštenosti, bratstvu in ljubezni, Uporniškega duha, duha zanikanja in sovraštva, duha, ki v bogokletni prevzetosti izpodkopava temelje in stebre vsega osebnega in družabnega življenja ter rodi nered in nemir, hoče novi, v Bogu prerojeni človek premagati. Zato pa hodi po strmi poti proti višinam skrivnostnega božjega sveta.

Naš čas je strašno zaljubljen v ta kos zemlje. Zato ga pa tudi ves neuspeh in gospodarska kriza spravlja do strašnega obupa. Na svoje oltarje si je postavil zlate malike, snov mu je višek in zadnji cilj življenja. Postal je slep za vse vzvišene ideale življenja. Svoje oči je zaril v zemljo in zdaj ne vidi več neba. Tem močnejše pa se je iztrgal iz prašnih duš klic po višjih ciljih, ki segajo nad vso minljivost življenja in vabijo človeka v vzvišenejši svet.

Vse v naravi je pripravljeno, da uveljavi svojo voljo in sledi večnim, nepisanim zakonom. In kaj je z nami? Bomo imeli toliko moči, da bomo tudi mi šli po pravi poti, po poti premagovanja in trpljenja do src svojih bližnjih? Bo li klic po vzvišenosti vrednih idealov našel pri nas odziv?

Bog daj, da bi!

Anton Koder:

Kmetski triumvirat

Zgodovinska povest

13.

Posebno vojskovodja Ilija Gregorič in triumvir Guzečič sta se odločno upra temu načrtu. Gubec je dobro vedel, da bo zadel na nasprotstvo. Toda računalo je, da bo prav v tem slučaju lahko pokazal svojo nadvladujočo moč in da se, če ni drugače, otrese nekaterih svojih nasprotnikov.

Zborovanje je bilo zelo razburljivo, in ko je Gubec poudaril, da bo dobil krško mesto po izdaji, za kar je pričal mestni župan Sila, ki je navzoč, pobleli Ilija Gregorič in vzklile:

»Sramota, ako homo z izdajami zmagovali. Le v zaupanju v našo sveto pravdo je naša moč. Izdajalci, katere zamaje vsaka sapa, so le strup in poguba našim idejam.«

Zbrani so strme poslušali tako odločne besede. Tedaj je poblel Gubec. Toda obvladal se je in dejal mirno:

»Vojvoda Ilija, ti pozabljaš da nisi sam v zboru, kajti tudi ostalim možem ni tuje vojskovanje.« Na vseh obrazih se je poznalo, kako neprimerne in razaljavne so bile Gubčeve besede. Le beg sam ni tega spoznal in je še naprej barantal z županom Silo. Gregorič in Guzečič sta zapustila, vojni zbor. To je izrazil Gubec in dal svoj predlog na glasovanje. Preveč neodločni so bili vsi, da bi mu nasprotovali. Le Pasanec se je v znak protesta vzdrl glasovanja.

Ko so zborovalci odšli, je Gubec še dolgo barantal z županom Silo. Popolnoma se je že zapletel v mreže svojega častihlepja. Županu je obljubil prvo mesto za Juričem in s tem odkrito poteptal zvezo, ki ji je sam načeloval. Dokazal je, da mu je le za lastno osebo, ne pa za zatirani narod.

Ob istem času sta se sprehajala ob Savi Ilija in Guzečič. Bila sta v živahnem pogovoru. Edina sta si bila v sodbi o Gubcu. Ilija se je odločil, da razbije triumvirat, ki je le Gubčev pripomoček za dosego osebnih ciljev. Guzečič se je strinjal z načrtom, vendar se je bal, da bo prezgodnji razpor uničil vse podjetje, zato je vprašal:

»Ali se ne boš udeležil napada na mesto in boš že sedaj zasejal spor med kmete?«

»Ne! Prav ta zmaga bo odprla ljudem oči in ta trenutek bom porabil, razpustil triumvirat ter povabil dobro misleče pod svojo zastavo!«

»Ti si junak, Ilija!« je navdušen vzklil Guzečič.

Pravkar sta se hotela posloviti, ko sta zaslišala petje. Spoznala sta slepčev glas. Ugibala sta, kaj ga vodi ponoči v njun tabor. Ko se jima je slepec, ki ga je spremljala Jela, približal, ga je Ilija v pozdrav vprašal:

»S kakšnimi novicami prihajate?«

»Slišal sem o razprtjih med vami!« je ježno odgovoril slepi Marko in nadaljeval: »Nekdaj si bil navdušen za našo stvar. Sedaj pa si hočeš na svojo roko pridobiti, kar moremo doseči le združeni. Prerokujem ti, da si na poti pogube!«

Ilijo so iznenadile očetove osorne besede. Kmalu pa je zbral misli in dejal:

»Kdo vam je ukazal, da razdirate nespremenljive sklepe. Gubec je izdajalec in jaz z njim nočem in ne morem več delati!«

»Zato je bolje, sin, da še pred prvim bojem zapustiš svoje tovariše in ne zapelješ tudi Guzečiča v nesrečo. Vidi, da sta vajini imeni v triumviratu že nadomeščeni z imeni: Jurič in Sila.«

Kakor da bi stopil na modrasa, se je zganil Ilija in vzklil:

»Torej se vendar nisem motil!« Potem pa se je obrnil h Guzečiču: »Ne silim te k obljubljeni zvezi, ker sem videl, da tudi ti dvomiš o mojem uspehu. Ostani v krogu, kjer si bil doslej, jaz tega ne morem.«

Tedaj je pristopila k Gregoriču Jela, ter ga milo prosila, naj ne zapuša svojih ljudi v trenutku, ko je že pisana obsodba nad njegovo glavo. Ilija je bil še bolj začuden. Vprašal jo je, kakšno sodbo misli. Jela mu je povedala, da sta s starim očetom prisluškovala Gubčevemu razgovoru z Juričem in Silo, ki so sklenili, da se bodo v prvi priliki iznebili neljubih zaveznikov, v prvi vrsti Gregoriča in Guzečiča.

Po teh besedah se je Ilija vdal v toliko, da bo počakal izida bitke za Krško, ki se je bo z Guzečičem udeležil, da bosta lahko ugotovila razpoloženje vojaštva in kolik je Gubčev vpliv.

Trinajsto poglavje

Med meščani je bilo malo prijateljev kmetov. Imeli so namreč mnogo predpravice in večinoma na račun kmetskega človeka. Voditelji upora so dobro vedeli, koliko bi bili na boljšem, ko bi imeli za sebah tudi meščane. Zato je Gubec najprej zlepa skušal pridobiti krške meščane za svoj tabor. Ni se mu posrečilo. Nato je pametno izbral županovo častihlepje. Sila je v mestnem

svetu predlagal in zagovarjal predajo mesta. Naletel pa je na hud odpor. Pričeli so mu očitati izdajstvo in so ga odstavili.

Ponudba o predaji mesta je bila torej odbita in boj se je pričel. Meščani so se hrabro borili. Toda tudi kmetje niso poznali strahu, kajti videli so, da morajo zmagati, sicer popolnoma propadejo. Ko je bil boj na obzidju in pod njim najtrši, se je raznesla vest, da so se odprla severna vrata. Nihče ni vedel, kdo jih je odprl. Nekaj trenutkov — in razdraženi kmetje so že klali sredi mesta brez vsakršnega usmiljenja. Tudi to divjanje je bilo od vodij preračunano. Z njim so hoteli ostrašiti ostalo prebivalstvo, kar se jim je dobro posrečilo. Ljudstvo je bežalo za obzidja mest in gradov, ali pa se je sploh selilo iz dežele.

Opit od zmage je Gubec poslal četo dva tisoč mož proti Novemu mestu, ki je bilo prestolnica Dolenjske. Bila pa je to nepremišljenost brez primere, kajti že pri Kostanjevici je zadel ob dobro oboroženo četo barona Turna, ki jih je popolnoma razbil. Gubcu se je posrečilo, da se je s tretjino svojih ljudi umaknil v Krško, kjer ga je potem Turn oblegal.

Zgubljena bitka pri Kostanjevici je pokazala Gubčevu nezmožnost. Kmetje so javno zahtevali Gregoriča za poglavarja. Ilija je ta položaj izrazil in je grajal Gubčeve odredbe. Ko mu je očital še sebičnost, se je dokončno razbil triumvirat. Gregorič in Guzečič sta na javnem zboru izjavila, da ne odgovarjata za posledice Gubčevih vojnih načrtov. Predlagala sta, da se Krško prepusti oblegovalcu, ker sta hotela združiti vse moči na primernejšem kraju.

(Dalje prihodnjic.)

Disana poljana

Popotna romantika

Bil je dolg in jako dostojen gospod, ki je vstopil na postaji, kakršnih se vrsti ob oni progi na vsakih osem minut ena.

Sedel sem v kupeju sam. Prostora je bilo tedaj v izobilju, pa si je vstopivši gospod vendar izbral sedež prav v mojem koncu, s svojim kolenom nasproti mojemu.

Izredno prijazno se je useknil in odključal, dal duška svojemu vesplošnemu zadovoljstvu še z rahlim žvižgljajem in ko je tako na neprisljžen, zahtevam dobrega tona docela ustrezajoč način ustvaril ugodno razpoloženje za razgovor, mi je segel v roko in z vljudnim naklonom razodel, da je poverjenik — imena nisem razložil.

Poverjenikov je vsake vrste. Ta je spadal vsaj med one z manirami in je bil tudi zabaven. Rad sem ga poslušal, ko je otvoril jez svoje zgovornosti in mi enolično vožnjo krajšal, pripovedujoč tolovajščine, kakršne da se dogajajo na progi, po kateri smo se baš vozili.

Skozi kupejno okno je pokazal proti vasi — izza košatega sadnega drevja so ji zvedavo kukale bele hiše na mimo sopihajoči vlak — in je dejal, da v tej vasi ne najdeš izlahka žive duše, da bi nosila moške hlače na bedrih. Do malega ves moški svet da je zaprt, pičli ostanek pa da se s primernim prizadevanjem žuri, da si skoro prisluzi pravico do enakovrstne preskrbe. Že v mirnih časih da so bili ti kraji razvpiti, razvpiti v neugodnem pomenu besede. Dva orožnika na primer sta ondile na patrolji izgubila kakor kafra. Pa kafra zapusti vsaj kaj duha, orožnika pa nič, čisto nič, kar zmanjkalo ju je brez duha in sluha, brez glasu, brez sledu. Kako v živo si lahko predočuje olikan človek neizmerno tugo obupanah vdov, pretresljivi jok neobgljene dece — siročadi, zapuščene brez sredstev!

Z roko si je šel prek oči, vzdihnil: »Da, da!« in ugotovil, da je na svetu obilo gorja. Ali — je pripomnil — s pravo preudarnostjo bi si mogel svet olajšati dober del gorja, ki ga tare. Žal, da se ta preudarnost še prereditko zasejana v mili naši domovini. Prevzele so ga žalostne misli.

»Ah!« je dejal, zamahnil z roko in dodal: »Ha!« — Z zaupnim glasom je potem nadaljeval: »Takšen je tukaj svet! Železniški čuvaj bi vedel marsikaj povedati, toda ima ženo in deco... Fin mož, v najkrepkejši moški dobi, vročinsko bolezen je preстал s sijajnim uspehom, brez slehernih posledic, jako kulantno — prestana bolezen ni tvorila nikakega zadržka, Bog ne daj — skratka: pameten, preudaren mož.«

Zopet si je segel za suknjo, pa si zopet premislil in zgolj požrl slino in zamahnil z roko.

Zagledal se mi je v oči, resen je bil izraz njegovega lica, a hkrati blag in naklonjen. Nasmehljaj se mi je in mi dobrohotno pokimal.

Blíže se je sklonil in s poltihim glasom mi pričel razodevati čudne stvari.

Čim sonce utone za daljnim horizontom, čim se dneva svit umakne mraku in noč razprostre svoja temna krila — je dejal — ta čas se pojavijo iz vasi todle tihe, tajnostne prikazni. Plazijo se vsaka zase od grma do grma, od drevesa do drevesa, a vsem je cilj proga. Ko je vlak v najhujšem diru, se drzno vzpno nanj. Izbirajo si vozove prvega in drugega razreda in ako je v katerem oddelku posamezen človek, se temu pridružijo. Oblečeni so jako fino, z manšetami in vsem, da ne vzbujajo suma, časih so celo v uniformi kakor častniki. Nič hudega ne sluti popotnik — holaj! Že mu mole samokres pod nos in ga vabijo, da jim izročí gotovino in dragocenosti. Pobero vsem, celo stare dinarje, ki se jih drugače nekateri branijo. Vse jim zaleže. In se jim ne kaže upirati. Eden se jim je upiral — na eno dve so ga vrgli skozi okno. Posledice tužne in obžalovanja vredne: pet nedoraslih otrok, nepreskrbljena vdova v najlepših letih, toda brez dote! Jako žalostno! Ali po smrti je kes prepozen!

Prekinil je pripovedovanje in mi dal časa in možnosti, da sam preudarim grozoto slišane slučaja in vso mero z njim združene bede.

Potem je nadaljeval in mi povedal še o drugem popotniku, ki je bil tako nepreviden in je tolovajem omenil, da se bo pritožil na ministrstvo za promet. Pri tej priči so ga prisilili, da je res spisal pritožbo takoj in so jo poslali naprej in si je popotnik s pritožbo nakopal obilno sitnost in potov in še občutno globo povzru zaradi kolkov. Temu so pobrali tudi obleko, vso do zadnjega kosa, celo flanelco s trebuha, vsled česar je obolel na črevesih, kar ga ni le motilo v izvrševanju poklica, ampak mu hkratu izpodkopalo družabni ugled. Ali eno korist mu je dogodek s tolovaji vendar rodil, to je sam poudaril: služil mu je v drago-

cen opomin, kako smo sredi življenja v rokah smrti. Poslušal je opomin in storil, kar je dolžnost vsakega preudarnega moža. Z velikim zanimanjem sem sledil pripovedovanju dolgega in dostojnega gospoda.

Poseben občutek je in niti ni neprijeten človeku, vaje nemu le vsakdanje proze, ko takole neposredno in osebno pride v bližji stik s pristno tolovajsko romantiko. Kar gomazelo mi je po hrbtu in rokah.

Zopet je segel dolgi in dostojni gospod v notranji žep svoje suknje, a to pot ni zgolj požrl slino in zamahnil z roko, ampak je prinesel na dan vizitko in mi jo ponudil v roko. Bila je jako obežna in je stalo na njej natisnjeno, da je poverjenik prve, največje, edine in najsigurnejše zavarovalnice. Naklonjeno mi je pojasnil, kakšna da je stvar z njegovim naslovom. Svoj čas so ga nazivali potovalnega inšpektorja. Ali vsepložni prevrat se ni ustavil ob naslovih v njegovi stroki. Pa mu je podelila družba naslov poverjenika. Poverjenik, je dejal, je itak najmanj, kar je dandanes dostojen človek v naši domovini.

Na bližnji postaji se je najprisrčneje poslovol, izrazujoč željo in nado, da se skoro zopet vidiva drugod in se spoznava bliže.

Zopet sem bil sam v kupeju.

Drvel je vlak svojo pot skozi nepregledno ravnino. Dan se je nagibal k počitku. Rdeča obla sonca se je pogrezala daleč, tam daleč za prašni in soparni horizont. Svetloba dne se je umaknila mraku. Seljaki na polju v belih, ohlapnih oblekah so se ravnali, da končajo svoje trudapolno delo in krenejo proti domu. Izza vrbovja se pokaže ogenj, za njim v nejasnih obrisih ciganski šotor. Pokrajina izgublja barve. Iz tal vstaja noč, višje rase in višje se razprostira, da s temnimi krili odene utrujeno zemljo.

Sedim v temi. Mimo spomina se mi vrste pripovedke gospoda poverjenika. Čudne so, skoro neverjetne, toda slične stvari so že stale v listih — mogoče je vse! Zagomazelo mi je po rokah in životu in — kdor misli, da pride sedaj tolovajska dogodovščina, se jako moti.

Ampak mi je zagomazelo tudi po vratu, nehote mi je roka segla na vrat, Bog svojih ne zapusti in sta mi palec in kazalec prišla nekaj drobnega, mehkega. Stopil sem k oknu in pri svitu zvezd razložil, kar sem itak že slutil in kar bodi povedano brez olepševanja in poezije: med prvotoma sem tiščal stenico.

Stenice so bile v vozu!

In jih je moralo biti mnogo, kajti prinesel sem jih domov, zbral, seštel in uničil štirinajst.

Stenic vobče ne ljubim. Pustil sem kot, kjer so imele nemara svoje glavno taborišče, in ostal pri odprtem oknu kupeja.

Prijazno me je božal sveži, hladni vonj travniškega cvetja, tudi duh akacije sem ločil vmes in vonj domačega bezga. Zemlja diha, sladak je njen dih. Mimo hite siluete dreves, med vejevjem se zdaj pa zdaj pojavlja in zopet skriva razsvetljeno okno. Stroj siplje iz dimnika roj rdečih isker, v dolgih progah lete mimo okna, izgublja se med vejevjem v travi, tekmujoč z bledimi kresnicami.

V dehtečo noč se razlega enakomerno, zagrlnjeno petje žabjega rodu: veveveveve; v daljavi zateguje pes, ponoči mu je vse drugačen glas nego podnevi, mimo se pomakne skupina dreves in grmovja, za en hipce, za dva ujamem par mlilih zvokov: ali je slavec? Slavec je bil! Slavec!

Nad vsem se vzpenja črni svod neba, neizmeren, nem, nepremičen in vendar živ v migljajočem svitu nešteti svetov. In v vesoljnem njegovem objemu se spaja vse v veličastno harmonijo: temna pokrajina, svetla okna, vonj, žabe, lajež, iskre, slavec, vlak, stenice...

Stenic ne ljubim. Narava ljudi je različna, nekaterim so deveta briga, meni pa se studioj in kakor sem pošten, ne morem jamčiti, da mi dogodek z njimi ne bo škodoval na zdravju.

Človek mora gledati na svojo družino! Čutil sem moralčno dolžnost, da preudarim, ali ne spadajo tudi stenice med takozvane nezgode v železniškem obratu in ali mi potemtakem ne dolguje železnica iz naslova teh stenice primerno odškodnino za strah, duševno bolečino, zrahljane živce, zamudno časa in za toplice tudi. Tako sem presodil, da bi zahteval trideset tisoč in se potem poravnal na pet.

Stopil sem drugo jutro k železniškemu ravnatelju in gospodi razložil, kaj se mi je primerilo.

Kazali so veliko radost, da sem jih posepil, ponudili so mi cigaret in dejali, da jih jako veseli, da se tudi jaz zanimam za stenice. Stenice da v istini zaslužijo to pozornost. Povedali so mi, da imajo vagon, ki so od stenice kar živi. Na tiru da je stal sam samcat vagon, pa se je pričel premikati: premika se, sicer ne tako hitro kakor ekspres, toda kamniški vlak, so dejali, bi bil skoro dohiteval. Kaj mu je vraga! Ugibajo, gredo gledat, preiščejo vagon — holaj! viž jih, premikale so ga stenice.

Tako so mi pravili.

Zakaj pa sem hitel, da se vljudno in jadrno poslovim.

Zbal sem se.

Kajti še jim služijo stenice za obrat in so celo zmogni, zahtevati nazaj svojih štirinajst in me še spravijo v stroške in v izgubo.

Mačeha

»Moj Bog!« je z vzdihom sedla Logarica za javorjevo mizo. Baš je pomila posodo od južine in zdaj bo treba na polje. Žanjejo danes pšenico na Osojnici. Čudno lepa in težka je, je pravil mož sam, ko je prišel po južino. Pa ga je komaj slišala. Ko pa otrók ni bilo zraven. So kar na njivi ostali, da jim ni treba biti pri njej.

Ja, otroci! S kolikim veseljem in ljubeznijo do teh živahnih otrok je že v jeseni privolila v zakon; in spomladi je prišla na ponosno Logarjevo kmetijo. Ne prazna, čeprav doma niso tako košati. A več ko denar se ji je zdela vredna ljubezen, ki jo je vso zimo gojila do otrok: Jožeta, desetletnega, Marice, ki že v prvi razred hodi, in Lojzka, štiriletnega paglavca, a bistrega, da je veselje. Še sedaj goji to ljubezen, a otroci je ne morejo. Razložno čuti to. Boli jo; vsak dan bolj, da se včasih že komaj premaguje, da ne udari.

»Ne, raje potrpi!« se tudi sedaj odloči in vzame košaro z malico. Mimogrede vzame iz pehara še pest žita in zvabi kokoši za seboj, ki so medtem brskale po veži in kuhinji. Da ne bodo vsega umazale in našarile.

Soszdova ravno perilo razobeša. Seveda, ta! Globok vzdih s pritaženo mržnjo se ji izvije iz prs. Komaj jo soszdova ugleda, že zagrabi napol prazen jerbas in odhiti na drugo stran obešat. Še videti je ne more. Seveda, rada bi bila sama Logarjeva gospodinja. A Tone jo je predobro poznal. In sedaj ščuva otroke. Kdo drugi, če ne ona? Tudi on sam čuti to, a ne v natančnega, zato se premaguje. S težavo seveda. Ko je predvčerajšnjim Jožetu rekla, naj ji drva prinese, ji je drzno zabrusil v obraz: »Kar sami jih dajte, jaz vas ne bom ubogal, saj niste naši!« On ga je zato hotel nabiti. Ubrabila mu je, naj ga nikar. Otroci niso krivi; s tepenjem postanejo le še bolj trmast.

Takrat se je Jože prvič oprijel njenega krila in z odprtimi očmi prestrašen strmel

v razjarjenega očeta in žalostno mačeho. Pa ni pomagalo. Le malo bolj tih je postal.

Še teta ji ne rekó, kaj šele mama. »Vi«, če z njo govoré, »ona«, če govoré z drugimi o njej...

*

Krasen popoldan siplje bogastvo in zlato barva polja in gozd. Težak, opojen duh soparice in zrelega žita v lahmem vetru veje ob poti.

Skozi topole že vidi domače polje. Otroci se love po strnišču. Sam smeh in pesem jih je. Če bi bili tudi ob njej taki...

»Malicat!« pokliče s konca njive.

»Koj, samo ta vogel še požanjam; ni vredno, da bi še enkrat sem hodili.«

»Kakor hočete.« Še sama vzame srp in jim gre pomagat.

»Marica, mene bode strnišče, pojdimo na ozare!« sili Jože.

»Oh ne, saj je tu tudi lepo«, moleduje Marica.

»Pa je prevroče; na ozarah je pa senca.« In že vleče Lojzka za roko, ki se z Marico vred obotavlja. Mater imata rada, a brata se bojita. In strah zmaga.

Logarico to boli. Še bolj ko prst, v kate-rega se je vžela, ko je mesto pod snop gledala za otroki. Med kri se ji mešajo solze.

*

»Ali se ti ne zdi, da je Jože bolan?« vpraša moža v nedeljo. Od večernic so prišli in zdaj je prinesla malo južino pod košato tepko.

»Ne! Kaj pa mu manjka?«

»Sama ne vem. Čudno tih in potrj je zadnji čas. Zares! Kar nič ne govori. Tudi če mene zraven ni«, trpko doda.

»Ah, kaj hudega ne bo. Ne verjamem. Sicer bi pa povedal.« Na licih mu zaigra nagajiv smeh. O, saj pozna Jožetovo bolezen. Sam mu je pred nekaj dnevi pošteno povedal, ko ga je dobil pri sosedovih, ki so govorili proti mačehi. In zvečer, ko sta sama vozila žito s polja, še enkrat, kakšno krivico dela mačehi. Pa da naj jo popravi, mu je zabičal.

Mamica moja

Mamica moja je kakor zarja, zjutraj se smehlja, ko se v postelji še dete s sanjami igra.

Mamica je kakor luna, dolge bdi noči, da počiva njeno dete mirno, brez skrbi.

Mamica je kakor sonce, srček njen je zlat kakor žarek, ki posije od nebeških vrat.

In zato nikdar nikomur mamice ne dam, eno le na svetu širnem, mamico imam.

»Malo po polju stopim. In na Kalužnik pogledam, če ni morda že oves zrel. Vroče je bilo ta teden in prisojno je gori, pa peščena zemlja. Bi ga potem ta teden poželi.« S temi besedami se je odpravil mož od hiše.

Sama ostane na klopi pod hruško. Prijetno se dremlje v senci s knjigo v roki. Brati se ji ne ljubi, le od skrbi bi se rada odpočila. Rahlo zadremlje.

Marica in Lojzek se igrata pred hišo. Njun krik jo zbuodi. Šele zdaj opazi, da Jožeta ni zraven.

»Marica, kje je Joža?«

»K mlinu je šel. Da bo kmalu nazaj, je rekel.«

»Že gre, že gre! Jožaaa!« mu hiti Lojze naproti.

»Kaj pa imaš? Rože? Daj mi jih!« se ga oklene mali bratec.

»Ne, te so za mamó!«

»Za mamó?« Že ima prst v ustih, kot vselej, če česa ne razume.

»Ja! Ali jih nimaš rad?« Jože obstane in se vprašujoče zazre v brata; ta pa sesa prst, a odgovora ne ve. Seveda jih ima rad, samo pokazati si tega ni upal. Pa tudi Jožetu ne povedati. In gresta k hruški.

Jožetu je nerodno, ko stoji pred mačeho z rožami v rokah. Ne ve, kako bi začel. Še Marica ga v zadregi opazuje. Ne razume, kaj naj to pomeni; Joževa skrivnost je. Le oče in sosedba bi vedela. Po razgovoru prejšnji teden, ko je oče slišal, kako ga je sosedba ščuvala. Fant je spoznal krivico, ki jo je delal mačehi, in dobro srce, ki se je skrivalo pod raskavo skorjo, pa še očetov ukaz mu nista dala miru, dokler se ni domislil, kako bi mačeho odpuščanja prosil. Rož ji prinese, pa bo dobro, si je zmislil med mašo v cerkvi. Zdaj stoji pred njo, a ne ve, kaj bi rekel.

»No, kaj boš z rožami?« mu pomaga mačeha. Pa ne zna odgovora.

»Za vas, za mamó«, je rekel. Lojzek potegne prst iz ust.

»Res?« Vsa ljubezen in veselje je v tej besedi.

»Da, za vas, mama. Saj niste hudi?« upre Jože vanjo temne oči.

»Jože!« Že ima rože v naročju in Jože se je oklene. Težak kamen se mu odvali od srca. Zdaj oče ne bo več hud in »nova« mama nič več žalostna. Tudi Marica je vsa vesela, saj se je le brata bala, da ni pokazala vse ljubezni do mačeha; Lojze je pa še premlad, da bi umel, a čuti, da je spet našel mamó, da bo spet vse dobro... Zadovoljen teka po dvorišču in prevaža prevr-njen voziček, ki ima samo še eno kolo. Marica z rokami sloni mami v naročju, a Jože pa se ji nasloni na ramo...

Tako jih najde oče, ki pride mimo stoga. V nedeljski popoldan plane vesela pesem. Janko.

Za dobro voljo

Nekemu lekarnarju je ušla žena z nekim drugim. Nato je lekarnar dal v časopis sledeči oglas: »Obveščam onega, ki me je rešil moje žene, da sem mu pripravljen dobaviti mazila, obveze, arniko, spalne praške, bergle itd. po lastni ceni.«

Radovedneža

Zdravnik: »Kaj pa vam je?«
Bolnik: »To bi tudi jaz rad vedel, zato sem pa prišel.«

Ovira

Gospodična: »Jaz mislim, da bi moral vsakdo pri svojem delu prepevati.«
Gospod: »Moj brat ne bi mogel.«
Gospodična: »Zakaj ne?«
Gospod: »Ker igra trobento.«

Odtiski

Gost: »Na vsakem krožniku se vidijo odtiski Vaših prstov.«
Natakar: »Odtiske mojih prstov lahko vsak vidi, ker sem poštenjak od nog do glave.«

Premalo

Gospa (sinčku prijateljice, ki je na obisku): »Ali hočeš malo torte?«
Sinček: »Ne!«
Gospa: »Kaj pa bi rad?«
Sinček: »Veliko!«

Zapad v preteklosti in bodočnosti

Katoliški izobraževalni zavod v Lincu izdaja vrsto majhnih knjižic pod naslovom »Beseda v času« (Wort in der Zeit), ki pa so kljub majhnemu obsegu vsebinsko bogate.

Prvi zvezek prinaša predavanje profesorja cerkvene zgodovine dr. Ederja pod naslovom: »Zapad v preteklosti in bodočnosti« (Das Abendland in Vergangenheit und Zukunft, založba: Katholische Schriftenmission, Linz, 1946. 20 strani.)

Zapad v preteklosti

Besedo Zapad uporabljamo v nasprotju z Vzhodom in nam pomeni ne samo zemljepisno lego, marveč tudi svojsko kulturo, ki se je razvila na podlagi antike (kulture starih Grkov in Rimljanov) pod vplivom nastopa krščanstva ter pokristjanjenja Germanov. Pozneje so se v tem kulturnem krogu začeli uveljavljati tudi romanski in slovanski narodi.

Višek te kulture predstavlja doslej srednji vek, ki je izoblikoval veliko, med seboj povezano družino narodov. Duhovno središče je bila Cerkev, politično »rimski« cesar.

Značilnosti srednjega veka

Vsa področja kulturnega življenja od znanosti do gospodarstva so bila v živem stiku z Bogom, enako vse javno in zasebno življenje. Družba je bila organično razčlenjena in v njej je bilo predvideno mesto za vsakogar — od cesarja do berača. Ni bilo pretiranega poudarjanja osebnosti, pa tudi ne zaslužnjevstva duha, čeprav zmoti niso priznali pravice do javnega širjenja. Ljudje so bili pripravljani dati življenje za ideale, ki so jih izpovedovali, zato niso poznali naveličanosti življenja in samomorov. Seveda je bilo tudi v srednjem veku mnogo senčnega, toda grdo so imenovali grdo in ga niso olupševali. Srednjeveška pobožnost je rodila sadove tudi v umetnosti, ki jih še danes občudujemo. Mnogo zunanjih sil je požrla borba z islamom, ki je grozil preplaviti Evropo. Seveda je bilo duhovno obzorje srednjega veka dosti manjše kot je naše, ker ni imela Evropa z ostalimi deli sveta skoraj nikakih stikov.

Novi vek

Pravi srednji vek se konča okrog l. 1300. Za novi vek je najbolj značilno, da se je težišče vsega obrnilo od Boga na človeka. Preje je bil Bog središče vsega življenja, odslej postaja iz dneva v dan močnejše središče človek. Vse ostale razlike so po pomenu manj važne. Katoliška reformacija je sicer dosegla, da je srednjeveška kultura še enkrat zaživela (v baroku), toda le za kratek čas. Naravoslovne vede so doživle v novem veku nezasluten razcvet, do katerega katoličani niso zavzeli vedno pravih stališč. Francoska revolucija je postavila za nove ideale: svobodo, enakost in bratstvo, ki pa jih ni razumela v duhu krščanstva, marveč v duhu bogotajca Voltaireja. Katoliški pisatelji se niso mogli uspešno uveljaviti proti prosvetljenecem, čeprav so bili pomembni pisci. V državi prevzame s francosko revolucijo vodilno vlogo meščanstvo, nekoliko pozneje se začne aktivneje udeleževati družbenega življenja tudi kmetje (1848 zemljiška odveza) in delavci (1848 Marksov in Engelsov »Komunistični manifest«). V filozofiji je zaključil razvoj Nietzsche, ki je sam o sebi izjavil, da je dinamič. Slede pretresi: prva svetovna vojna in revolucije, diktature in nova svetovna vojna. Na njenih razvalinah se sprašujemo: ali je Evropa obsojena na pogin ali pa sije kje žarek upanja na rešitev?

Spet nov slovenski časopis

Slovenci smo znani po tem, da radi bere-mo. »Koroška kronika« je temu živ dokaz tu na Koroškem, drugod po svetu pa drugi slovenski časopisi.

Sedaj pa smo zvedeli celo iz daljne Južne Amerike, da je tudi tam začel izhajati nov slovenski časopis z letošnjim letom — v Buenos Airesu, argentinski prestolnici. Za sedaj je pričel skromno, kakor svojčas »Koroška kronika«; obsega 4 strani in izhaja le dvakrat na mesec. Kljub skromnemu začetku pa ima že pisano preteklost in star naslov. Ime mu je »Svobodna Slovenija«, glasilo Slovencev v Južni Ameriki. Prva argentinska številka je izšla 1. januarja t. l. in je z njo stopil časopis v šest letnik. »Svobodna Slovenija« je namreč začela svoj prvi letnik v časih najhujše preizkušnje za slovenski narod, v prvem letu nemško-italijanske okupacije. Novembra 1941 je izšla »Svobodna Slovenija« prvič v Ljubljani kot ilegalen list.

Vsa leta okupacije je stala »Svobodna

Krščanski Zapad v bodočnosti

Profesor Eder kot zgodovinar noče pre-rokovati, vendar opozarja na nekatera važna dogajanja v sedanosti.

Temeljna dogajanja sodobnosti

Po celem svetu se dogaja izenačevanje ljudi brez ozira na stara izročila. Napredek naravoslovnih ved in tehnike je komaj še možno zasledovati. Povsod se javljajo znaki anarhistične miselnosti: v družbenem življenju, v odnosih med spoli, itd. Povsod se uveljavlja ločitev Cerkev od države. Med katoličani se opaža čiščenje in poglobitev, da bo vsak zdržal še tako močno preizkušnjo.

Svetle točke

Upanje na izboljšanje opravičuje splošno hrepenenje ljudi, da bi se rešili današnjega stanja. Mehanično pojmovanje sveta (in

z njim materializem) je sodobna znanost zavrgla. Poraja se nov nazor o svetu in življenju. Tudi v Cerkvah opažamo povečano veljavo papeštva, Cerkev je izboljšala svojo organizacijo (novi cerkveni zakonik 1917); višek predstavlja okrožnica Pija XII o skrivnostnem telesu Kristusovem, versko življenje postaja globlje in zajema vedno širše sloje, zlasti izobražence, neduhovniki so v večji meri pritegnjeni k delu, misijonska delavnost med mlačnimi in odpadlimi katoličani kot tudi med pogani je velika, kažejo se stremeljenja po zedinjenju ločenih Cerkv.

Želje za današnji čas

Zapad se mora znova duhovno preroditi, ker je danes razkrojen. Zato pa je potrebno zedinjenje Cerkv. Za vzgojo novega človeka je treba nanovo presnovati vse šol-

Potovanja na luno

Tako so pred desetletji imenovali neko šaloigro. Pravim šaloigro, kajti o potovanju na luno so govorili le v šali, za res ni tega nihče jemal. Tako pred desetletji; drugače pa danes, ko se resni učenjaki bavijo z vprašanjem, kako bi se dalo priti na luno. Mnogi zatrjujejo, da so že iznašli sredstvo, s katerim bi se dalo priti v doglednem času gori. In zakaj si prizadevajo priti na luno?

Odgovori so različni; nekatere vleče gori želja spoznatj resnični položaj na luni, druge želja po dogodovčinah; na zemlji jim je namreč vse preveč enolično, dogodovščine so izgubile svoj pustolovski značaj, tretjim je dolg čas na zemlji, četrti bi se radi polastili bogastev, ki naj bi bila na luni i. t. d.

Privoščimo si tudi mi danes tako potovanje na luno. Potovali bomo samo v svoji domišljiji, podprti z banstvenimi dognanji.

Kakor so izračunali, je mesec oddaljen od zemlje nekako 350 tisoč kilometrov, razdalja, ki bi jo mogel moderni avion premagati v kakih 40 dneh, morda celo v enem mesecu, torej bi bilo na luno šestdesetkrat dalj nego je iz Evrope v Ameriko.

Kaj najdemo na luni? Predvsem velikanske, neizmerne puščave, hujše od Sahare, nič drugega kot gol kamen. Nikjer zelenja, nikjer peska, saj ni ne vode, ne dežja, ne vetra, ki bi izjedal kamenje.

Hoja po luni je lahka, kajti privlačna sila lune je manjša nego privlačna sila zemlje, zato je tudi teža predmetov manjša. Devetdeset kilogramov težak človek bi tehtal na luni komaj kakih 15 kilogramov in bi mogel z lahkoto skakati in teči.

Pridemo do velikanske planjave; pred seboj zagledamo obrise gorovja, ki dviga svoje golo skalovje proti nebesnemu obloku. Nad seboj zapazimo zemljo, ki izgleda kot svetla zvezda in se sveti v različnih barvah. Močno sinje žarke pošilja morje, kajti od njega se odbijajo sončni žarki, kopno pa pošilja rdečkasto zlate žarke; tudi ono sprejema svetlobo od sonca. Svetlobo, ki jo pošilja zemlja na mesec, moremo videti tudi z zemlje; če namreč gledamo mladi mesec, opazimo, da se sveti njegov temni del v medli svetlobi; to je svetloba, ki jo pošilja zemlja na mesec.

Kakor ima mesec različne oblike, če ga gledamo z zemlje, tako ima tudi zemlja za mesec različne oblike: prvi krajec zemlje,

polna zemlja, zadnji krajec zemlje, mlaj ali mlada zemlja itd.

Toda v nečem se razlikuje mesec od zemlje; nad zemljo opazimo lepo sinje nebo, nad mesecem pa le črno vsemirje, brez kakšne svetlejšje barve. Od kod to? Sinjina, ki jo gledamo z zemlje, je posledica zračnega plašča, ki obdaja zemljo; mesec pa zračnega plašča nima, zato tudi nima sinjine. Sonce pošilja skozi štirinajst dni silno svetlobo in neznosno vročino na njeno površino, ostalih štirinajst dni pa vlada temna, mrzla noč. Ni ne večerne, ne jutranje zarje, ni vzhajajočega, ne zahajajočega sonca. Na luninem nebu bleste neprestano svetle točke, zvezde.

Ko smo že na luni, si oglejmo, kaj so pravzaprav podobne, ki jih vidimo na polni luni; pravijo, da se da razločiti podobo zajca, kovača itd. Podobe, ki jih vidimo, niso nič drugega, kot obrisi različnih gorovij in žrel, nekakih ognjenikov, ki se razprostirajo na luni. Tako žrelo je n. pr. »Kopernikovo žrelo«, ki je približno tako veliko kot New-York, London, Paris, Berlin z svojimi okrožji. Takih in še večjih žrel je več. Največja merijo nekako toliko kot češkoslovaška republika. Poleg teh ve-

Leto 1948 - leto sončnih peg

Nemalo so že letos govorili in pisali, da je letošnje leto izredno mnogih in velikih sončnih peg. Pravijo, da že mnogo desetletij ni bilo toliko in tolikšnih sončnih peg, kot prav letos. In zopet pravijo, da je prav zato pričakovati posebnih, izrednih dogodkov, bodisi v podnebju kakor tudi v živem svetu, v rastlinstvu, živalstvu in človestvu. Zdi se mi prav, nekoliko se o tem pogovoriti in poiskati znanstvene podlage za take trditve.

Res je, da pride do zemlje razmeroma le malo sončne energije, res je pa tudi, da je vse življenje na zemlji odvisno prav od sonca. Vse življenje: življenje rastlin, živali in človeka. Sonce vpliva na podnebje, na vreme, zato se ni čuditi, če so ljudje že davno domnevali, da zavise razni naravni dogodki, kot potresi, izbruhi vulkanov, viharji, bolezni in dogodki med ljudmi, od delovanja sonca.

Dognali pa so, da se kaže večje ali manjše, silnejše ali manj silno delovanje sonca prav v večjih ali manjših, številnejših ali manj številnih pegah, ki se pojavljajo na soncu in ki nastopajo strogo periodično, to je v določenih obdobjih. To redno nastopanje sončnih peg zavisi od vrtenja sonca okrog njegove osi. Točka, ki jo danes vidimo na sončnem ravniku, nam bo zopet vidna čez 27 dni. Tako opazujemo redno vsakih 27 dni iste pege, oziroma bi jih opazovali, če bi ostale vedno iste. Vendar so opazovali nihanje tako glede števila kot velikosti peg in sicer se vračajo številčno in velikostno iste pege nekako vsakih 7—17 let; povprečno pa približno vsakega 11 $\frac{1}{2}$ leta, to se pravi, da imamo v tem razdobju največje in najštevilnejše pege.

Zadnja leta, zlasti med vojno, so posvečali mnogo pažnje prav soncu, zlasti sončnim pegam, ker so domnevali, da so z njimi v zvezi razni pojavi v naravi. Domnevali so, da se javljajo pod njihovim vplivom razne motnje in sicer v višini 100 do 300 km nad zemljo in ki vplivajo na širjenje elektromagnetskih valov velike daljave. Take motnje se kažejo n. pr. v severnem siju in v motnjah, ki jih opazujemo v zemeljskem magnetizmu. Pravijo, da so

stvo. Vsak katoličan mora biti luč v svoji okolici, posamezni katoličani pa naj se sestajajo ter spremljajo in sooblikujejo nove duhovne tokove.

Vsi ti znaki izboljšanja privedejo profesorja Ederja do zaključka: »Prihodnji vek bo vek Cerkev« (str. 18.)

Knjižica je zgoščeno pisana ter predpostavlja precej znanja zgodovine. Toda je zelo pregledna in odlično nakaže glavne točke dosedanjega razvoja Evrope. Poznanje preteklosti in sedanosti nas upravičuje do domnev za bodočnost. Kdor vsaj nekoliko pozna najnovejše duhovne tokove v svetu, bo pritril končnemu stavku pisca. Jaz bi dodal samo še pogoj: če bo vsak od nas pri tem pomagal. Možnosti za razvoj v lepšo bodočnost so dane — čeprav nas časopisi dnevno krmijo z novicami o napetostih in vojnih operacijah ali pripravah na vojno — morda je še ena nesreča potrebna, da spregledajo tudi slepi in da propade vse, kar bi nas jutri v novem svetu oviralo, kdo ve — toda uresničile se bodo te možnosti le, če sodobnik ne bomo čakali, da krene na novo pot duhovne obnove najprej sosed, marveč vsak od nas drugim v zgled. d r e š.

likanskih žrel, je več tisoč manjših; nekateri štejejo kakih 30.000, drugi celo do 100.000 manjših žrel.

Razen žrel se raztezajo na lunini površini gorovja, ki dosežejo višino preko 6000 metrov. Seveda so le gole skale, brez zelenja, brez živali. Vse sama smrt in puščoba. Višino gorovja so izmerili po sencah, ki jih mečejo na lunino površino.

Govore tudi o razsežnih morjih, ki se razprostirajo na lunini površini; tako morje je »morje veselja«, ki meri kakih 700 km; drugo je »morje dežja«, ki meri kakih 1000 km; so pa še druga morja, kot »morje miru«, »morje oblakov«, »morje medu«, imena, ki jih je tem tvorbam dala človekova domišljija; kajti na luni ni ne oblakov, ne dežja, ne medu; edino resnično ime je ime, ki ga ima »morje miru«; povsod je sam mir in pokoj.

Kako ljubeznjiva se nam zdi lunina površina, ko jo oblivajo sončni žarki, medtem ko je njena druga polovica zavita v popolno temo! Kako mehko nas božajo njeni, od sonca ji podarjeni žarki v hladni poletni noči; milijoni ljudi se vesele njene bajne svetlobe. Je v resnici dar božji, dan človeku, da mu blaži temne noči in pomaga dvigati hvaležna srca k Stvarniku, ki daje soncu, da sveti na dobre in hudobne, vsem pa, da v občudovanju nebesnih lepot najdejo pot k Njemu.

vzrok teh pojavov predrobni električno polnjeni delci, ki izhajajo s sončne površine in prihajajo v zgornje plasti zračnega plašča naše zemlje, kjer povzročajo na eni strani severne sile, na drugi pa zgoraj omenjene motnje v električnih slojih takoimenovane ionosfere. Da imajo te motnje velik pomen za prenašanje poročil z brezžičnim brzojavom in radiju, je jasno.

Eno moremo vzeti kot gotovo: če nastopajo letos velike in izredno številne sončne pege, tedaj bodo brezdvoma velike motnje v zgoraj opisanih poljih.

Kako pa je z ostalimi naravnimi pojavi, ki jih spravljajo v zvezo s sončnimi pegami? Tudi glede tega je znanost marsikaj dognala.

Rekli smo, da pošilja sonce razen svojih toplotnih in svetlobnih žarkov še predrobne električno polnjenega delce, v zemeljsko atmosfero, razen tega je skoro z gotovostjo dognano, da prihajajo prav s sončnih peg posebni kratkovalni žarki, katerih moč pa je v primeri z drugimi žarki zelo majhna. Kolikšna je njih moč, niso mogli dognati; tudi ne, v koliko ovirajo pege redno izžarevanje sonca. Prav tako niso mogli kljub dolgoletnim opazovanjem najti kake gotove odvisnosti med sončnimi pegami in raznimi drugimi pojavi v naravi, kot boleznimi, izbruhi ognjenikov, potresi itd. Vsaj doslej niso mogli dognati kake take resne odvisnosti, morda se bo znanstvenikom posrečilo to v bodočnosti. Zato je napovedovanje bodočih dogodkov, opirajoč se na sončne pege, neutemeljeno.

O če.

Oročnik je imel nalogo, da poišče nekega kmeta. Ko pride v hišo, najde doma samo štiriletnega fantiča, ki mu pove, da so šli vsi na polje. »Oče pa so šli z oslom na pašo«, pristavi fantek, »saj ju boste takoj našli. Tisti, ki ima klobuk, so oče.«

Razmišljenost in pol

Žena: »Kdaj si opazil da nimam dežnika?«
 Profesor: »Ko me nebo deževali in ga hotel zapreti.«

Postanimo slovenska Švica!

Pod besedo švica si predstavljamo danes navadno neko »obljubljeno« deželo, nekako Indijo Koromandijo, deželo, kjer vlada najlepši mir, kjer je vsega v preobilju, kjer je vsak dan nedelja, kjer ni skrbi. — Slovenske dežele so večkrat primerjali po obsegu in po lepoti švicarski deželi. Ker pa je slovenski del Koroške slika Slovenije v malem, moremo tudi ta del Koroške primerjati s Švico.

Tudi švicarski kmet mora delati in to težko delati. Večina kmetij v Švici je tako velika, da jih more gospodar obdelati s svojo družino. Najemnikov je zelo malo in so to nekaj izrednega, saj velja v Švici pravilo: zemlja naj bo last tistega, ki jo obdeluje.

Seveda tudi za švicarskega kmeta ne velja omejeni delovni čas. Delo se začne s sončnim vzhodom in konča pri svitu električnih svetilk, ko je sonce že za goro.

Pomanjkanje kmečkih delavcev je najbrž v Švici še večje kot pri nas. Četudi so kmečki delavci v Švici zelo dobro plačani, mogoče boljše kot industrijski delavci, če računamo vrednost prehrane in stanovanja, vendar živijo delavci rajši v mestih kot na deželi. In kaj napravi kmet proti temu: zabavlja in jezi se kot naš kmet, nato pa pošlje svoje otroke v — mestne šole, da bodo imeli enkrat bolje, kot pa je imel on sam.

Vendar pa je švicarskemu kmetu delo v mnogem oziru zelo olajšano. Stanovanjska in posebno še gospodarska poslopja so zelo smotreno zgrajena in urejena. Vsako gospodarstvo ima skoraj gotovo elektromotor za pogon najraznovrstnejših strojev, slamoreznice, mlatilnice, mlinov itd. Električni tok za razsvetljavo in še posebno za pogon motorja je zelo poceni in uporaba ni omejena. Samo obsebi je razumljiva naprava za dviganje sena, kakor tudi »električna« ograja na pašniku. Vse to prihrani kmetu mnogo dela in mnogo materijala.

Tudi v kmečkem gospodinjstvu je moderna tehnika zelo olajšala delo. Razne stvari, o katerih naše kmečke gospodinjke komaj še sanjajo, so v Švici že stvarnost. Ni skoraj kuhinje na kmetih brez tekoče vode, večinoma urejeno za toplo in hladno tekočo vodo. Kuhanje na električnem štedilniku, električni stroj za pranje in sušenje perila ter naprava za sušenje zelenjave in sadja v malem je nekaj navadnega in vsakemu švicarskemu kmečkemu gospodinjstvu, kakor je seveda nekaj navadnega tudi lep radijski sprejemnik v vsaki švicarski kmečki hiši.

Združništvo in varčevanje

Švicarskemu kmetu je gospodarjenje zelo olajšano, ker je vse švicarsko podeželje prepleteno in povezano s kmetijskimi združbami. To pa niso take »skladiščne« zadrage kot jih poznamo na Koroškem. V vsakem večjem kraju je navadno v Švici nabavna in prodajna zadruga, ki jo res vodijo kmetje, ne uradniki. V skoraj vsaki švicarski vasi je mlekarstva in strojnega zadruga. Tu morejo dobiti člani proti malenkostni odškodnini dobro in moderno kmetijsko orodje, sejalnice, brane, valje, kosilnice, izkopalnike in podobne stroje.

Do mlekarne ali do zbiralnice mleka je zelo blizu, zato oddajajo kmetje mleko tja po vsaki molži.

Še nekaj zapazimo v vsaki švicarski kmečki hiši, kar je bilo včasih znano tudi pri nas, danes pa je to kot posledica gospodarskih razmer skoraj popolnoma pozabljeno, to je štedljivost, varčnost.

Zlasti za male švicarske kmečke obrate je stalni vir dohodkov tedenski tržni dan v bližnjem trgu ali mestu. Tja vozijo kmetje sami ali pa skupna zbiralnica razne kmečke pridelke, predvsem zelenjavo. Prevoz ni v Švici seveda nikako velika skrb, tovornih avtomobilov je mnogo, kakor je tudi dosti in poceni na razpolago ameriškega bencina.

Ne samo zelenjavo, tudi krompir, jajca in podobno prodaja švicarski kmet na trgu. Zato seveda tudi švicarskemu meščanu še od daleč ne pade v glavo, da bi šel na kmetje zato, da bi se tam spet enkrat dobro najedel. Vse kar kmet pridelal, prinese v mesto in se nato veseli večkrat tudi zelo malenkostnega izkupička.

V Švici ima torej še veljavo izrek, da moraš denar dvakrat obrniti in trikrat premisliti, predno ga izdaš. Četudi švicarski »groš« danes ni ravno posebno veliko vreden (toda še vedno 20 naših grošev), vendar je to gotov in zanesljiv denar, ki ga tudi švicarski kmet »krvavo« potrebuje.

Naš kmet je s svojo kmetijo kmalu zadovoljen, četudi je ta mala in neurejena. Ne tako švicarski kmet. Ko mladi švicarski kmečki gospodar prevzame kmetijo, se prav nič ne boji dobiti in najeti posojila, s katerim nato hiti preurediti in racionalizirati ter izboljšati svoje gospodarstvo. Seveda je zaradi tega mnogo švicarskih

kmetij zadolženih, toda ti dolgovi so — donosni tudi kmetu, četudi se nam to mogoče v prvem hipu sliši malo čudno.

Švicarsko sadjarstvo

Ako pridemo v vigradi v Švico, je vsaka kmetija kakor obdana s samimi šopki cvetočih sadnih dreves. Ta drevesa so izredno skrbno oskrbovana in zatiranje sadnih škodljivcev je z zakonom urejeno. V vsakem gospodarstvu je sadje velik vir dohodkov, sadje je nadalje važen del prehrane, sadni mošt, sadno vino ali boljše, sadni sok pa je važna domača pijača. Pa ne tako kot pri nas, ko pijejo mošt takrat, ko so žejni in takrat, ko niso prav nič potrebni.

Švicarski kmet ima v sodih sladki sadni sok, ki ni prevrel, ki je mnogo bolj zdrav in hranilna pijača kot alkoholni sadni sok. Seveda mu tudi tu mnogo pomaga tehnika, da mu ni treba sadnega soka kuhati, kar je tudi pri nas večkrat vzrok, da nimamo sladkega sadnega soka. Pri stiskanju sadja pa pazi švicarski kmet strogo na to, da odstrani vse gnilo sadje in vse gnile dele sadja in pripravlja sadni sok iz zrelega in zdravega sadja.

Seveda so tudi razmere v Švici v raznih

O osuševanju in doti

(NEDELJSKO KRAMLJANJE)

Pri Ahacu je bilo že prav živahno tisti večer, ko je med zadnjimi vstopil še Jernač, voščil dober večer in prisedel. Glavno besedo sta imela Jurač in Cencil. Očividno sta si bila nekaj v laseh, ostali so se jima pa muzali.

»Kaj pa vendar imata?« je hotel vedeti Jernač.

»Radi sena se prepirata«, je pojasneval Vreže. »Cencil trdi, da je seno z Juračevega travnika pod vasjo kislo in zato ni dobro. Jurač pa se ne da, češ da je travnik le na par mestih močvirnih, drugače pa je suh in daje dobro seno.«

»Kaj morda nimam prav?« se je obrnil Cencil na Jernača. »Juračev travnik pod vasjo sicer res visi proti potoku, vendar je vkljub temu tam več močvirnih mest, ki se nikdar ne posuše in dajo le slabo, kislo seno. Pa trdi Jurač, da dobi s tistega travnika prvovrstno sladko seno!«

»Saj ne trdim, da ni travnik na par mestih res močvirnih«, se je branil Jurač, »toda povsod drugod je trava sladka.«

»Seveda«, se je razburjal zopet Cencil, »toda tistih par močvirnih mest zavzema skoro polovico travnika.«

»Za doto gre«, je pojasneval Smrekar Jernaču. »Cenciljev Tonč bo ženil Juračevo Majdo, kakor že vrabci na strehi čivkajo o tem in tisti travnik naj bi dobila Majda za doto. Juračeva kmetija ima travnikov več ko dovolj, kakor veš, Cenciljevim bi jih pa nekaj več zelo prav prišlo. Sedaj pa hoče dati Jurač Majdi tisti travnik pod vasjo, Cencil pa bi raje onega na rebri, kjer da je boljša trava, četudi mu je nekoliko bolj od rok.«

»Veš kaj, Cencil«, je rekel Jernač počasi in s poudarkom, »jaz na tvojem mestu bi bil pa s tistim travnikom pod vasjo bolj zadovoljen.«

Cencil je tako zazijal, da je pozabil zapreti usta in so možje prasnili v glasen smeh.

»Seveda«, je potrjeval Jernač, »pa še Vrežeja vprašaj, katerega bi imel rajši.«

»Vsekakor tistega pod vasjo, če bi bil na tvojem mestu, Cencil«, je pritrdil Vreže kar sam od sebe, »ker bi mi bil mnogo bolj pri roki. Jurač pa ga prav zato raje pogreši, ker mu je od rok.«

»Že, že«, je rekel že precej negotovo Cencil, »ali seno je kislo tam.«

»Deloma je že res, ampak čisto po nepotrebnem«, je pojasnjeval Jernač. »Moraš pač tista močvirna mesta na travniku osušiti, pa boš imel povsod prvovrstno sladko seno.«

»Osušiti? Pa bi se res dalo?« je sicer dvomeče, vendar že precej bolj mirno vprašal Cencil.

»Seveda bi se dalo in še zelo enostavno delo«, je nadaljeval Jernač. »Travniki visi proti potoku in je v glavnem suh. Tista močvirna mesta pa povzročajo podzemski vrelci, ki končujejo tam, vendar nimajo dovoljno vode, da bi prodrla na plan. Tako se voda nabira in polagoma razleza le na dotičnih mestih, ki so zato močvirna in dajo seveda potem le kislo seno. Travniki služajno dobro poznam, ker sem ga že parkrat kosil, ko mi je Jurač odstopil košnjo. Iz vsakega, ali še boljše povedano, preko vsakega močvirnega mesta izpelji kako pol-drugo ped širok in dobri dve pedi globok jarek naravnost v potok, pa bodo tudi močvirna mesta postala kmalu suha. Zemlja je tam precej težka in bodo zato odprtji jarki najbolj na mestu. Seveda pa moraš

delih dežele zelo različne. Gorski kmetje živijo seveda v drugih gospodarskih razmerah kot pa kmetje v dolini ali v bližini mest in švicarskih jezer.

V planinskih predelih je skoraj edini dohodek planšarstvo, mlekarstvo oziroma sirsarstvo. To pa je skupno za vso planinsko vas, dohodek pa se razdeli nato po številu krav.

V italijanskem in francoskem delu Švice sta glavni dohodek kakovostno sadje in vino.

Kakor različno pa je gospodarstvo v raznih delih Švice, kakor so različne narodnosti, vendar vsi švicarji ljubijo svojo domovino in jih ne morejo od tega odvrniti nikake obljube. To pa seveda samo zato, ker se vsi zavedajo, in se tudi po tem ravna, da so v Švici vsi enakopravni, da tam ni narodnih manjšin in ni ne večinskega in ne manjšinskega pa tudi ne državnega in protidržavnega naroda.

Samo na kratko še omenimo, da ima Švica površino 41.200 km² (Avstrija 83.900 km², Koroška 9.500 km²) in ima prebivalstva 4.300.000. Od tega je okrog 3 milijone Nemcev, 850.000 Francozov, 250.000 Italijanov in 50.000 Retoromanov. To je narodnost, ki je priznana šele od leta 1937, ima pa iste pravice kot Nemci, Francozi in Italijani ne samo na papirju in v obljubi, ampak tudi v resnici.

vsak jarek potegniti preko celega močvirnega mesta in še nekoliko metrov višje, da se bo izcejala vanj vsa voda, ki zastaja tam.«

»Glej ga no, hudimana«, se je čudil Cencil, »saj tako bi pa res utegnili biti dobro. Pa misliš, da bo po en jarek povsod zadostoval?«

»Bo, ker močvirna mesta niso obsežna. Le eno je nekoliko večje, mislim, da končuje tam več podzemskih vrelcev, pa bo zato dobro, če izpelješ tam glavni jarek skozi sredino, potem pa vanj še poševno z vsake strani po enega, tako, da boš zanesljivo izpeljal vso vodo iz močvirja.«

»Ali poznaš Jernačevo senočet pod Rakitovcem, Cencil?« je vprašal Ahac. »Še pred kakimi petimi leti je bilo tam le malovredno kislo seno, ker je bila senočet tako močvirna. Potem pa jo je Jernač osušil, prav tako enostavno z odprtimi jarki, kakor sedaj tebi svetuje, pa nakosi sedaj tam vsako leto vsaj deset poštenih voz prvovrstnega sladkega sena. Ali ni res, Jernač?«

»Seveda je«, je pritrdil Jernač, »vendar tam ni bilo tako enostavno. Najprej sem hotel napraviti pravo drenažo, kakor temu učeno pravijo, pa bila je že vojna in drenažnih cevi ni bilo več dobiti. Potem pa sem osušil senočet kar z odprtimi jarki, le na par mestih sem enega in drugega pokrtil z mostnicami, da mi jarki niso v napoto pri izvažanju sena. Največja težava pa je bila v tem, da leži senočet ravno, še nekoliko nižje kakor obrobni gozd, pa vode ni bilo tako lahko izpeljati. Skozi cel gozdni greben v dolžini šestinsedemdeset metrov sem moral izkopati dvainpol metra globok jarek, po katerem sem potegnil vodo iz senočeti.«

»Sedaj imaš tam pravcato odprto drenažo«, je menil Vreže »in še prav izvrstno ti deluje.«

»Tisto pa«, je potrnil Jernač. »Seveda pa je treba vsako spomlad, predno začne odganjati trava, pošteno očistiti, da potem drenaža tekom leta res brezhibno deluje. Če boš jarke zanemari, jih bo kar hitro prerastla trava, voda po njih ne bo več odtekala in imel boš zopet močvirje.«

»Pametno govoriš, Jernač«, je pritegnil Podrekar. »Dobro poznam tisto tvojo senočet. Močvirna je bila, kar pomnim in le ničvredno kislo seno je rastlo tam. I, seveda! Saj predobro veš, da se kislo seno le za konje dá porabiti, za govejo živino pa ne velja. Cencil, kar zadovolji se z Juračevim travnikom za vasjo, ki se drži tvoje posesti, potem pa ga osuši, kakor ti je Jernač svetoval, pa boš videl, da bo prav!«

»Sličnih močvirnih travnikov je še več v naši vasi«, je dejal Vreže, »in večina se jih dá prav tako enostavno osušiti kakor Juračev, prav vsi pa menda lažje kakor Jernačeva senočet. Koliko več in boljšega sena bi pridelali, če bi vsa močvirna mesta osušili! Prave drenaže večinoma niti niso potrebne, le par odvodnih jarkov — in travnik bo suh.«

»Kako pa pravzaprav točno izgleda prava drenaža?« je hotel vedeti Ahac.

»Docela enostavno«, je pojasnjeval Jernač. »Primerne globoke jarke izkopljesh v potrebni razdalji tako, da vodijo vsi v enega ali več glavnih, ki odvajajo vodo iz dotičnega zemljišča. Potreben padec morajo seveda na vsak način tudi imeti. V jarke položiš nato nalašč v ta namen napravljene lončne cevi tako, da se konci stikajo, po-

tem pa jarke zopet zasuješ. Ker cevi ne segajo druga v drugo, temveč se le s konci dotikajo, pronicava voda skozi nastale špranje v cevi, po katerih potem odteka. Že nekaj let pred vojno je napravil tako pokrito drenažo Vreže na svoji njivi blizu spornega Juračevega travnika, pa še danes brezhibno deluje. Preje močvirna njiva je sedaj suha in izvrstno rodi. Ali mi res, Vreže?«

»Gotovo, da je! Nad deset let je že drenaža tam ter slejkoprej izvrstno vleče«, je potrnil Vreže. »Osuševanje z odprtimi jarki je za travnike kar dobro, na njivi pa bi bila odprta drenaža močno v napoto pri oranju, brananju itd. Sicer se moraš tudi na travniku ogibati jarkom pri košnji ter vožnji, vendar to ne povzroča posebnih težav. Vsekakor pa ima pokrita drenaža vedno in povsod to prednost, da je sploh skoraj ni opaziti, ni nikoli v napoto, deluje pa izvrstno, ne da bi jo bilo treba vsako leto čistiti kakor odprte jarke. Le na iztok moraš paziti, da ga ne preraste trava, zamaši blato ali pa kaka radovedna žaba, ki po sili hoče v cev. Zato pa je dobro, če na koncu iztočne cevi obesiš varnostno zaklopko tako, da je vhod z zunanje strani zaprt, z notranje pa ga voda samo po potrebi odpi- ra, ko se izceja. Seveda pa je pokrita drenaža znatno dražja, ker moraš nakupiti cevi in ti mora nekdo, ki se na to res dobro razume, napraviti tudi pravilen načrt in potem drenažo izpeljati. Odprto drenažo pa napraviš sam in te ne stane prav nič, deluje pa prav tako dobro in na travnikih tudi ni v napoto.«

»Veš kaj, Cencil«, se je oglasil počasi in nekam zamišljeno Jurač, »po vsem tem, kar sem sedaj slišal, bi niti ne dal Majdi tistega travnika pod vasjo, da ga ji že nisem obljubil. Če pa ti je ljubši oni na rebri, ti prav rad ustrezem.«

»Ne, ne!« se je hitro branil Cencil. »Naj le bo, kakor si obljubil! Veš, travnik pod vasjo mi je mnogo bolj pri roki, tebi pa je oni na rebri bliže.«

»Toda seno pod vasjo je vendar kislo«, je menil Jurač.

»Nič zato«, je hitel Cencil. »Že prihodnjo spomlad bomo vse potrebno uredili, da seno tam ne bo več kislo, primaruha, da bomo! Le kar drži naj, kakor si prvotno rekel!«

Sosedje so se zopet smejali, da so se tolkli po kolenih.

»Glej jih no, glej«, se je smejal Podrekar! »Preje sta se lasala oba za travnik na rebri, sedaj pa bi zopet oba raje onega pod vasjo.«

»Besede še nisem nikoli pogoltnil«, je pravil samozavestno Jurač »in je tudi sedaj ne bom. Majdi sem obljubil travnik pod vasjo in ga ji tudi rad dam. Mislim sem le, če bi Cencil na vsak način raje onega na rebri...«

»Je že vse v redu, Jurač«, je hitel zopet Cencil, »naj le bo, kakor si se namenil! Mojemu Tonču bo gotovo tudi tako najbolj prav, no in končno je to v prvi vrsti njegova zadeva.«

»Tako je prav«, je pomagal Smrekar. »Prvotno sta skoro zaroko razdrla radi travnika, sedaj sta si pa oba kupila boljše pameti. Kdo bi bil misli, da se bomo na naših kramljanjih še o dotah sporazumevali? Pa smo se le! Že nekaj tedno sta se Jurač in Cencil dajala radi travnika, sedaj sta se pa tako lepo sporazumela. Kedaj pa bo svatba?«

»Zadnji teden pred pustno nedeljo«, je odvrnil Jurač »in sedaj, ko smo se končno tudi radi dote tako lepo sporazumeli, pač ne bo nobenega zadržka več, jeli, Cencil?«

»Gotovo da ne«, je potrnil Cencil. »V četrtek pred pustno nedeljo bomo svatovali. Sedaj pa je že pozno in domov moramo. Prihodnjo nedeljo pa bi se našli pri meni, sosedje, če vam je prav tako.«

»Prav, prav«, so pritrdili soglasno.

»Morda se bomo še za kako doto zmenili in še kako svatbo skupaj spravili«, je menil smeje Vreže. »Nekaj tednov je še do pusta in tako na brzo roko bi še šlo.«

Z glasnim smehom in sami s seboj zadovoljni so se možje v najboljšem razpoloženju razšli.

Nekaj za dekleta

Kakor poročajo časopisi, namerava organizacija »Karitas« na Dunaju urediti zavod, v katerem se bodo dekleta izobraževala za karitativno službo po občinah in župnijah. Do sedaj je delovala dekliška »Karitas« večerna šola, ki se je izpopolnila v semenišče za cerkvene poklice. Taka dekleta bodo v bodoče nastavljena kot katehetke tam, kjer ni več duhovnikov ali kjer duhovniki vsega dela ne zmorejo. Nastavljena bodo po župnijskih pisarnah, kjer bo mogoče za današnje dni primerno »Karitas« organizacija, ki bo skrbel za vse, ki so pomoči potrebni in iščejo pomoči v župnijskih uradih. Šola bo trajala tri leta. Tudi v slovenskem delu Koroške bodo prej ali slej potrebovali takšnih sester, ki sicer niso redovnice, pa bodo služile usmiljenju in ljubezni do siromakov.

Satyagraha

Dvajseto stoletje nas je sicer močno privadilo na predivanje krvi, da nam tragična smrt počinje niti več spanja ne moti. Kljub temu je svet prislunil, ko je omahnil pod zločinčevim strelom M. K. Gandhi, vodja Indijcev.

Gandhi je bil zlasti zapadnemu svetu uganka. Zato so bile tudi njegove osmrtnice večinoma prazne fraze, sicer slutenje nečesa silnega, kar pa nima za nas praktične vrednosti.

Temeljna razlika med Zapadom in Vzhodom

Gandhija moremo razumeti le, če ga razumemo v kulturnem slogu Indije. Merjenje z zapadnimi merili bo vedno vodilo v zmote.

Zapadni svet polaga od Sokrata (grški filozof, živel od 470 do 399 pr. Kr.) naprej važnost na abstraktno dojetje sveta, ki mu je od človeka ločeni predmet (celo o lastnem telesu govori mnogokrat kot o nečem tujem) in ki ga hoče obvladati s pomočjo tehnike. Vzhod pa je ohranil zavest povezanosti človeka z ostalim stvarstvom. V sebi in ostali naravi gleda delovanje istih sil. Zato mu nauk o selitvi duš ni nič nepojmljivega, zato ne skuša kamna prevrniti z mize z roko ali palico, marveč z zagovarjanjem sil, ki so v kamnu in s katerimi se čuti sorodnega. Zato opazamo v Indiji kakor tudi na Kitajskem mnogo večji poudarek na duhovnih silah, ki zagotavljajo red v družbi kot pa na tehnično organizatornih ukrepah ter zunanji sili. Zato priznavajo lažje kot mi prednost prenašanju krivice pred uporom, odpustanju pred maščevanjem ali vsaj pred vračanjem zob za zob, ljubezni pred pravico.

Gandhijeva politika

(Po Gandhijevem prikazu v Report of the Indian Congress iz l. 1920).

Za naša ušesa zveni smešno, da je bilo glavno sredstvo Gandhijeve politike njegov post. Ker pa se lahko ponša vendarle z večjimi in trajnejšimi uspehi kot politiki Zapada, moramo priznati vsaj učinkovitost njegove metode. Pri globljem proučevanju se nam bo pa razkrilo, da je tudi pravilna, saj v bistvu ni drugega kot uveljavljanje temeljne zapovedi krščanstva, zapovedi ljubezni — tudi v politični areni, saj je samo izvedba Pavlova naročila, da moramo zlo premagati z dobrom. Politične metode Zapada — v veliki meri tudi katoličanov — se samo zato toliko razlikujejo od Gandhijevih, ker smo preveč odpadli od pravega krščanstva, ker v nas ni več žive vere v moč doslednega, brezkompromisnega krščanstva, ker se vse preveč zanašamo na lastno modrost in na mehanizem parlamentarnih navad.

Gandhi je bil razočaran, ko je od blizu spoznal »krščanski« Zapad. Zato je naslovil na Kristusa naslednji poziv: »Blagoslovljeni, Sveti, pridite nam v Azijo. V Evropi Te široke plasti več ne poznajo, mnogi so Te odpodili. Azijska zemlja Te ro-

dila, vrni se k prebivalcem Azije. V globokem spoštovanju se klanjamo pred Teboj in bomo sprejeli Tebe, Svetnika, z vso ljubeznijo.«

Satyagraha ni »pasivna rezistenca«

Satyagraha pomeni »nepopustljiva sila resnice« (spominja na Kristusov izrek: »Resnica vas bo osvobodila«). Toda pri širjenju resnice je odločilno, da nasprotniku nikdar ne prizadenemo sile, marveč ga osvobodimo zmote s potrpežljivostjo in z ljubeznijo. Potrpljenje pa je isto kot prostovoljno trpljenje. Nasprotnika rešimo zmote tako, da sebi naložimo trpljenje, ne pa njemu. »Pasivna rezistenca« (odpor) je orožje slabih, ker pomeni odpoved nasilju, kadar so slabši od nasprotnika, satyagrah pa ne uporabi sile niti takrat, kadar je močnejši od nasprotnika.

Satyagraha — v politikoprenešeno načelo družinskega življenja

V družini se spori navadno poravnava po postavi ljubezni. Tisti, komur se je zgodila krivica, tako ljubi sožitje z ostalimi člani, da se rajši preмага ter se ne maščuje, kakor pa da bi razbil družinsko soglasje. S tem pa tudi sebi zagotovi mir v družini, ne da bi kršil mir ostalih članov. Gandhi dobesedno nadaljuje: »Zdi se mi, da se narodi ne bodo mogli zediniti in da njih početje ne more voditi do obče blaginje vsega človeštva, če ne bodo družinske postave ljubezni izrecno priznali in prevzeli v narodnih in mednarodnih zadevah, ali z drugimi besedami, v političnem redu.«

Ljubezni ni brez resnice

Postava ljubezni je obenem postava resnice. Prave ljubezni ni brez resnice. Zato so označili satyagraho kot »več, na čigar prednji strani je zapisano »ljubezen«, na zadnji pa »resnica«.

Neodvisnost od nasprotnika

Uporaba te metode je neodvisna od stališča in priznanja nasprotnika. Temelji seveda na prepričanju o nesmrtnosti duše. Satyagrah žrtvuje tudi svoje zemsko življenje. Če namreč more kaj spremeniti nasprotnika, je to gotovo žrtev lastnega življenja, doprinešena z namenom, da nasprotnik uvidi resnico.

Satyagrah ne prizadene nasprotniku nikdar nič zlega. Ali se obrača z razlogi na nasprotnikovo pamet, ali z žrtvijo na nasprotnikovo srce — v obeh primerih prinaša taka politika blagoslov obema.

Bistvo politične borbe

Človeka nevedno je, da bi s silo nadomeščal nezadostnost razumskih razlogov, enako pa tudi, da bi se uklonil sili, če ne uvidi pravilnosti tujega stališča.

Praktična uporaba teh načel v politični borbi pride zlasti v poštev pri nepravičnih postavah in ukazih. Če zakonodavec po izčitranju vseh zakonitih možnosti (prošnje itd.) krivičnega zakona ne umakne, skuša satyagrah doseči preklic tako, da očitno

krši krivično postavu in se prostovoljno podvrže zagroženi kazni (zločinec se skuša kazni izmakniti). Satyagrah se ne drži državnih postav iz strahu pred kaznijo, marveč zato, ker ve, da so v korist družbi. Kadar pa hoče javno izpovedati protest proti določeni krivični postavi, se upre razen tej tudi manj važnim postavam, katerih kršitev ga npravno ne omadežuje.

Politično življenje Indije je dokazalo, da tudi preprosti ljudje doumejo ta način boja. Seveda je mnogo vplivala tudi Gandhijeva osebnost, ki mu vsaj sebičnosti nihče ni mogel očitati. Dan civilne nepokorščine (6. april 1919) je preprečil krivično postavu o uporih (Rowlatt Bills). Dejanja nepokorščine so bila: splošni post (24 ur) zdravih odraslih, molitve in zdržanje od vsakega dela, ki ni nujno potrebno, protestna zborovanja z resolucijami, da se postava razveljavi.

Kdaj in kako človek zaspi

Kakšni so predpogoji, da človek zaspi? Dognano je, da se v možganih čez dan izvršijo važne kemične izpremembe, ki se odstranijo samo v spanju. Najbrže se naberejo v možganskih stanicah razni strupi, ki se morajo izločiti. Obenem pa se porabi toliko in toliko snovi in živčne energije, ki jo je treba nanovo nadomestiti. To se izvrši v spanju. Da pa človek ve, kdaj treba dati telesu svoje, za to skrbi pojav, ki ga imenujemo »utrujenost«. S to besedo hočemo označiti neko posebno občutje in razpoloženje ki se človeka poloti, in najbolj je, da se temu znaku pokorimo. Kajti navadno človek zaspi, če je »truden«. Seveda to ne velja brezpogojno za vsak primer. Večkrat se zgodi, da je človek tako truden, da kljub želji po spanju in odpočitku ne more zaspati.

Poleg utrujenosti so važni še drugi vzroki, ki pospešijo in ovirajo spanje. Važno vlogo ima pri tem stanje naše pozornosti. Naši čuti so čez dan pod raznimi vtisi. Če hočemo zaspati, je potrebno, da zapremo te duri v vnanji svet. Tišina in tema sta važna predpogoja za spanje, in občutljivi ljudje tudi pri veliki utrujenosti ne morejo zaspati, če njihove čute draži svetloba ali ropot. Seveda so tudi izjeme. Iz vojne je znano, da so vojaki kljub grmenju topov sladko spali. Zanimivo je, da čutni dražljaji vplivajo celo uspavajoče, če niso premočni in se enakomerno ponavljajo. Uspavavke slone na tem. Enakomerno tiktakanje ure v sobi nas često prav nič ne moti. Mlinar lahko mirno spi v ropotajočem mlinu in se prebudi, — če se mlin ustavi.

Blagodejno vpliva na spanje tudi primerena temperatura sobe. Skoro vsi ljudje smatrajo hlad za pospešujoče sredstvo, dočim vpliva prehuda vročina ali če je pretoplo, škodljivo.

Potreba po spanju je pri različnih ljudeh različna. Kar tiče starosti je takole: Novorojenček spi 24 ur. Spanje prekine le za toliko časa, kolikor ga potrebuje, da dobi hrano. Čas spanja pada s starostjo. Odrasel človek rabi 8—9 ur. Zelo stari ljudje shajajo z manj, tudi celo s 4—5 urami. Doraščajoča mladina bi morala dosti spati,

Nauk katoličanom
Gandhi je mrtev, toda pozabili ga ne bodo njegovi Indijci, pa tudi ne ostali svet. Človek se nehoče spomni Kristusovih besed, ko je ozdravil hlapca poganskega stotnika, ki je s svojo vero osramotil Izraelce: »Toda povem vam: Mnogi bodo prišli od Vzhoda in Zahoda in bodo sedeli za mizo z Abrahamom, Izakom in Jakobom v nebeškem kraljestvu. Otroci kraljestva (takrat Judje, danes nedosledni kristjani) pa bodo vrženi ven v zunanjo temo.« Gandhi sicer ni postal kristjan, toda zahteve pridige na gori je izpolnil tudi v politiki kot morda še nihče. Njegova mučeniška smrt nam bodi vsem opomin, da uveljavimo postavu ljubezni, ki obsega vso postavu, v naših družinah, med sosedi, v narodnem in državnem življenju, pa tudi v odnosu med narodi, ker ni druge poti do lepše bodočnosti. dreš.

najmanj devet ur. Ljudje mislijo, da je posebna odlika, če človek malo spi. V življenjskih znamenitih možberemo, da so spali ponoči le po 3 do 4 ure. Nismo pa dolžni takim trditvam verjeti. Marsikdo nadomesti spanje podnevi in prav tako je znano, da imajo nekateri poseben dar, da znajo pri raznih sejah in predavanjih, med vožnjo v vlaku — vsaj malo spati.

Kadar spimo, teži naše telo za tem, da zavzame v spanju vodoravno lego. Pokonci sedeči (dremajoči) se več ali manj nagibajo k temu, kar lahko opazimo na primer pri sopotnikih v vlakih. Lege pri spanju so možne različne. Nekateri spijo na hrbtu, drugi na trebuhu, eni z iztegnjenimi udi, drugi s skrčenimi, nekateri se zvijejo v klopčič, drugi zopet spijo naslonjeni ali na pol naslonjeni v raznih posebnih legah. Iz zdravstvenih ozirih se priporoča na desni strani. Na levi strani ležati ni priporočljivo, ker to ovira delovanje srca. Da pa za spanje ni potrebna ravno vodoravna lega dokazuje dejstvo, da so vojaki pri dolgih pogojih stoje spali.

Objava Mohorjeve družbe v Celovcu

»Večernice« bodo izšle še pred Veliko nočjo. Cena bo 2 šilinga za izvod. Knjige bo »Mohorjeva družba« dostavljala kakor »Koledar«: Pripeljali jih bomo z avtom. Če so pa župnije preveč oddaljene, družba knjig ne bo dostavila. Poverjeniki naj poberejo naročnino. Obenem sporočamo, da smo iz Amerike dobili sveče za cerkve. Za vso Koroško pride 500 kg sveč. Cerkev, ki imajo še zadosti sveč, ne dobijo ničesar. Dobile bodo samo cerkve, ki nimajo nobenih sveč.

OTOK

V nedeljo 8. marca smo na Otoku volili novega župana. Občinske volitve je vodil okrajni glavar. Posle bivšega župana Šebavsa je došedaj vodil gospod Hafner, za kar se mu je okrajni glavar zahvalil. Županske posle je sedaj prevzel domačin — posestnik, česar so vsi ljudje veselji.

Videl je, kako je vse spravil v zadrego. Matj so precej odšli v kuhinjo, oče pa so segli po koledarju.

»Prašiče bo treba cepiti proti rdečici. Moram nekaj pogledati.«

Klemen je videl, da vsi vidijo za mizo gorjansko učiteljico Jelko Erbežnik.

In mu je bilo hudo, kakor da je v ljubezni greh. Po sedmi šoli sta prvič govorila. Na koro. Bila je živahna, z lepo kljubovalno brado in s strdno rjavimi očmi. Imela je krasen alt. Ljudje so se zravljali v klopih, kadar je zapela učiteljica.

Potlej je šlo počasi. Ljubezen je prihajala zakrita, z izgovori. Ko se je Klemen ob božičnih počitnicah v osmi šoli prav zavedel, je videl, da mu je Jelka več kot druga dekleta. Našla sta se, četudi se nista iskala in Klemen se je v ljubezni veselil in bal. Z njo je bil spočet nemir, ki se je iz njega zllil na vso hišo.

Gornikovca je imela dobre oči, Piškotarjeva Roza dober jezik.

Zenske so koj zagnale po Gorjah.

»Gornikov ne bo šel v lemenat. Se je že na žensko obesil.«

»A — a?«

Kar sprenšale so se govornice po vasi. Starim je bilo hudo.

»Hentaj in že deset let ni bilo nove maše. Škoda za fanta. Klenska ženščura!«

Mladi so vlekli z učiteljico.

»Kaj tišičijo fanta v lemenat. Klemen naj po svoje naredi.«

Župnik Vencel so lovili novice starih in mladih. Nobene niso rekli.

Saj Klemen ve, kje so farovška vrata. Bo že našel pot, če je bo iskal.

Misli ljudi so se križale. Vas je bila podobna panju, ki roji. Seveda nova maša ni kakor semenj, ki vsako leto pride okoli.

MAUSER KAREL:

KAPLAN KLEMMEN

ROMAN

1.

Inquire pacem et persequere eam (Ps 33)*

OČNICE IN MURKE

V četrtek zvečer se je Klemen odločil. Nebo je bilo jasno, mesečev krajec je še bel čakal, da ga noč pozlati. Krnica, ki se je cel dan kuhala v soparici, se je oddihala. Od gmajnj je prijetno vlekla sapa in pošumevala v košatem orehu za Gornikovim skednjem.

Klemen se je razgledoval. Nad Triglavsko stranjo je nekaj oblačnih ovčic. Teh se ni bati. Nad Stolom pa je nebo obrisano in prozorno kakor že dolgo ne. Monštranca je belo vtisnjena med zelene strmine. Begunjčica je mehka, kakor oblita z zelenim oljem.

Gornikovca iz veže opazuje sina. Vidi ga, kako se obrača na vse kraje in ve, da je vsaka beseda zaman. Šel bo, ko bi kazalo na dež, bi se nemara premislil, toda cel večer bi bil pristujen in za nobeno rabo. Tako je čuden, kar je končal s šolami, da se včasih prav boji zanj. Bog ve, če ni vse res, kar klepetiči Piškotarjeva Roza. Gornikovci se mrači obraz. Kar je nova učiteljica v Gorjah, je Klemen ves drug.

* Išči mir in dosegej ga boš.

Saj nima nobenega obstanka. Zdaj gre na Bled, zdaj na Jesenice, v gore gre na vsake štirinajst dni. Kakor da ga nekaj kar naprej žene. Saj nič ne reče. Kosil je vsekozi in pomagal, toda Gornikovca bi raje videla, da bi ne prijel za nobeno delo, samo da bi bolj ostajal doma.

Ko se je Klemen zasukal proti hiši, se je Gornikovca hitro obrnila k peči in začela prekladati lonce.

»Mama, kar nocoj pojdem. Vreme je tako, da je škoda odlašati.«

Gornikovca se počasi obrne. Klemen vidi, da bi radi še nekaj rekli, toda v zadregi ne najdejo besede.

»Nahrbtnik je še od zadnjich pripravljen, le za kakšno klobaso iz deže bi prosil.«

Klemen se po sili nasmehne.

Gornikovca precej strpi v čumnato. Že med vratj vpraša: »Boš šel sam, da vem dati?«

Klemen dobro ve, kako so iskali te besede. Nalašč so vprašali tako mimogrede.

»Sam, čuti Klemen trn, ki je v materinem srcu. Zdaj bi najraje na glas zavpil, da bi še oče slišali v hišo.

»Nikamor ne grem, da ne boste v skrbeh. Le zakaj jasno ne rečete, naj grem v lemenat? Počemu se onegavite?«

Toda nocoj mu ni do ostrih besed. Želi si samo skorajšnjo odhoda. Nekje za Sv. Petrom si bo postlal v gmajni, kjer bo sam z mesečino, zvezdami in s spečimi živalmi. Ljudje bodo nekje daleč, spodaj v temi, kakor potopljeni v katran.

Ko je bil nahrbtnik pripravljen, se je prepravil, še enkrat stopil pred hišo, se poslovil od očeta in segel v roke še materi.

»Glej, da se ti ne bo kaj pripetilo.«

Vselej mu tako reko pred odhodom. Potlej je utonil pod breg.

Na koncu Gorij je premišljal, če ne bi šel čez Žirovnico. Nazadnje se je odločil, da gre čez Bled na Begunje. Kar neslo ga je od znamenja proti Potokarjevi žagi. Šele prav na Bledu se je unesel. Zvečerilo se je, ko je šel proti Lescam.

Na varnem si je prižgal cigareto. Hiše so bile za njim in polja so bila skoraj že prazna. Zadnji ljudje so po ozarah počasi korčili proti cesti.

Klemen se je ozrl na levo stran. Tam gori, na bregu leže Gorje in Krnica. Mati so nemara prinesli večerjo na mizo, oče mislijo in zdaj tiho zajemajo. Skoraj gotovo je spet kaša. Neža in Minka se namrudujeta, Janez in Lojze pa lovita mater z očmi. Tečni so videti. Seveda, Klemen je šel spet v gore. Oče ne reko besede. Z enakomernimi zamahi nosijo žlico do ust in spet nazaj v skledo.

Klemenu je težko. Kakor da se je sam odtrgal od družine in sedaj v mislih leta okrog nje kakor večša okrog luči.

Do sedme šole ni bilo tako. Vsake počitnice, ko je prišel iz šent Vida, je bilo veselje v hiši. Potlej so mati dobili čudno svetle oči in oče so vselej mendrali, kadar je nanesel pogovor na končane šole. Nekaj je viselo v zraku. Klemen je slutil, da je v materinem srcu njegova pot že vsa zapisana in stokrat presanjana.

Nekoč je omenil agronomijo. Ni mu ušlo, kako so mati z velikimi začudenimi očmi poiskali očetov obraz.

Gornik je zabobnal s prsti po javorjevi mizi.

»Hm, potlej bi moral v Zagreb. No ja, no ja, gospod bi bil in še nam bi lahko kdaj kaj pomagal. Seveda, seveda.«

RADIO CELOVEC

(Nadaljevanje)

ZGODOVINA SLOVENCEV

(SLOVENCİ V NOVEM VEKU)

Po shodu v Augsburgu leta 1555 so stanovni vsako leto še naprej trdno vztrajali pri svojih zahtevah »po čistem evangeliju«, po »duhovnikih, ki bodo oznanjevali božjo besedo brez človeških primesi«. Zahtevali so celo delitev sv. obhajila pod obema podobama.

Mnogo odkritejše in odločneje kakor prejšnja leta pa so stanovni nastopili v Pragi leta 1541. Bil je takrat čas, ko je spet grozila turška nevarnost in je Ferdinand zahteval od stanov novih žrtev. Plemstvo je izrabilo priložnost in je odkrito zahtevalo oznanjevanje Lutrovskega nauka. Stanovski zastopniki se niso prav nič menili za Ferdinandovo odredbo, da je vsaka sprememba v veri prepovedana. Enostravno so zagrozili, da ne bodo dovolili novih davkov in vojakov, ako jim ne ugodijo. Tako so bili Ferdinand in še bolj njegovi nasledniki prisiljeni nastopiti pot pogajanja z lutrovskimi stanovni. Po gradovih in mestih je gospoda vpeljevala luteranske predikante in pripravljala javno organizacijo lutrovske cerkve. Možno je, da je v ta namen našim stanovom največ pomagal, je bil Primož Trubar.

Ta naš veliki slovenski mož je bil rojen leta 1508. v Rašici pri Turjaku iz dobre krščanske rodbine. Že v zgodnji mladosti je prišel mladi Primož v Trst k škofu Bonomu Petru, kjer ga je sprejel med cerkvene pevce in je hkrati opravljal tudi mala strežniška opravila. Obiskoval je nekaj časa tudi šolo v Reki, potem pa se je pri tržaškem škofu pripravil na duhovniški poklic. Ko je bil Bonomo upravitelj dunajske škofije in član dunajske vlade, se je tudi Trubar mudil nekaj časa na Dunaju in v Solnogradu. Pridobil si je dovolj znanja v nemškem in italijanskem jeziku, do čim sam pravi, da mu je latinščina delala težave. Manjkalo mu je posebno globlje bogoslovne izobrazbe. Njegovo povprečno znanje je bilo toliko kot pri drugih nižjih duhovnikih v tisti dobi.

V krogu tržaškega škofa Bonoma moramo iskati onih vplivov, ki so Trubarjevu mu poznejšemu mišljenju in delovanju določili smer. Škof Peter, iz znane stare tržaške plemenite rodbine Bonomo je slovel kot poznavalec starin in latinskega slovtva. Zapustil je več latinskih spisov in pesmi. Pri cesarju Maksimilijanu je bil zelo priljubljen in mu je zato večkrat poveril zaupne diplomatske posle.

Bonomo je pripadal oni struji med omikanimi ljudmi tedanje dobe, ki jih imenujemo »humaniste«. Humanisti so stremeli v prvi vrsti za slovstvenimi deli in znanstvenimi smotri, ker so hoteli poživiti študij starega rimskega in grškega slovtva, zgodovine in umetnosti. Toda iz spisov poganskih pisateljev so se navzeli tudi mnogih njihovih nazorov o veri in nravnosti. Zato so humanisti napadali duhovniški

govori po časopisu

celibat (odredba, ki prepoveduje duhovnikom ženitev), katoliško redovništvo, odklanjali so češčenje svetnikov, božja pota in vse to imenovali »praznoverne razvade«. Trubar sam poroča, da je Bonomo na svojem dvoru razlagal dijakom poleg rimskega pesnika Vergilija spise Erazma Rotterdamskega in francoskega reformatorja Ivana Kalvina. Zato ni čudno, da se je Trubar že v zgodnji mladosti navzel cerkvi sovražnega duha.

Menda še ni bil 22 let star, ko ga je škof okrog leta 1530. posvetil v mašnika. V svojih pismih Trubar ponosno poudarja, da je v tem letu pričel pridigati in se imenuje sam za »slovenskega pridigarja v Trstu«.

(Dalje prihodnjic.)

ZA NEDELJSKO POPOLDNE

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24
25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35	36
37	38	39	40	41	42	43	44	45	46	47	48
49	50	51	52	53	54	55	56	57	58	59	60
61	62	63	64	65	66	67	68	69	70	71	72

BESEDE POMENIJO:

Vodoravno: 1 najdražja dežela; »mili kraj«; 5 mehka snov; 7 misli, reče; 9 glasbilo; 13 strupena žuželka; 14 prva ženska; 15 zdravilna rastlina; 16 včeraj zjutraj; 17 živalska hrana; 18 turški oblastnik; 19 moško krstno ime; 20 blagajna; 21 del kravjega telesa; 22 vsebuje, poseduje; 23 lesena hišica; 24 del človeškega telesa; 25 vrsta ženskega pokrivala; 26 znamka čevljev; 27 cerkveni dostojanstvenik; 28 naplačilo; 29 utežna enota; 30 rednica, roditeljica; 31 vrsta belega kruha; 32 reka v Avstriji; 33 prva številka; 34 ime za psa; 35 del stanovanja; 36 nevestina oprema, njeno premoženje; 37 očka; 39 sodobna kraljica; 40 pralno sredstvo; 41 obleka kolonialnega vojaka; 42 drag kamen; 44 neresnice; 45 otok v Malajskem arhipelu; 46 gre na božjo pot; 47 kot pri 27 vodor.; 48 rdeča cvetlica; 49 deli naslova; 51 pijača; 52 oblika travnika; 53 mejno gorovje med Evropo in Azijo; 54 mesec v letu; 55 oblika snovi; 56 vsota; 57 poljski sadež; 58 streha; zatočišče; 59 dolgoprstnež; 61 vzklík; 62 letni čas; 63 srd, mržnja; 64 dve reki na Koroškem.

Navpično: 1 kot pri 36 vodor.; 2 kornica; 3 slovenski znanstvenik, matematik in fizik; 4 vrba žalujka, tudi žensko ime; 5 del poslopja, hodnik; 6 oče, 7 snov, množica; 8 prva boljša polovica; 9 živalska hrana; 10 del naslova; 11 božjepotnik; 12 poldrag kamen; 15 krušna snov; 16 nuditi, izročiti; 17 oblika las; 18 očka; 19 prerok iz ribjega trebuha; 20 meniško oblačilo; 21 tehtnica; 22 kljub temu, vendar; 23 merilka časa; 24 cvetlica; 25 madžarska reka; 26 živet, obstojati; 27 uhata žival; 28 pogosto žensko ime; 29 veznik; 30 kot pri 39 vodor.; 31 zaliv (»Kotorska«); 32 veznik; 33 krstno ime slavnega pevca Carusa; 34 del telesa, snov za obuvana; 35 nočna ptica; 36 družabni izraz za gospo; 37 poziv, izklík; 38 vrsta barve, prevleke; 39 hrana Izraelcev v puščavi; 40 jugoslovanska reka; 41 poljsko orodje; 42 vrsta sena; 43 nebesa; 44 prijetno na pogled; 45 zemeljska vdolbina; 46 pleme; 47 svetopisemska oseba; 48 roditeljica; 50 kovaška priprava; 51 boter; 52 vodna naprava; 53 vadi se, vežba; 54 slovenski zgodovinar; 60 pritrilnica.

LOČE

V naši fari je v tekoči zimi pomrlo mnogo ljudi. Kronika beleži vsak teden po en smrten primer. Če bo šlo tako naprej, bomo izumrli in nas ne bo treba nikamor seliti. — Toda mi ne bomo izumrli, zato so nam porok naša dekleta, niti ne gremo na Francosko, ampak bomo ostali tu na svoji zemlji, ki jo ljubimo nad vse.

Nedavno smo pokopali v Rutah Šimanovo mater, ki je umrla v lepi starosti 87 let. Zapustila je 4 sinove in mnogo vnukinj in vnukov. Bila je splošno znana in daleč na okoli vpoštevana žena. Kamorkoli je bila klicana in kjerkoli je bilo potrebno, je rada šla na pomoč. Šimanova mati ni manjkala ne pri tericah, ne pri žanjicah, ne pri mrličih, ne pri bolnih in ne med veselimi gosti, niti tam ne, kjer je čukala štokrlja, saj je dostikrat v sili »lovila« nove državljane. Tudi nekatere bolezní je znala lajšati. Taki ljudje so ji bili še posebej hvaležni. Do zadnjega je bila prisebna in sama napovedala prihod zadnje ure češ, »sedaj me boste po-

štatali«. Bila je tudi blagostna. Razume-la je potolažiti zatirane in pregnane in dostikrat delila kos kruha z lačnimi. Šimanova mati je odšla v večnost z zavestjo, da je storila v svojem življenju svojo dolžnost tako napram preostalim, sosedom in bližnjemu in sebi v verskem oziru, kar smo slišali ob odprtem grobu. Njeno življenje torej ni bilo brez sadu. Po njeni smrti je smrt odšla menda drugam, ker ljudje manj mrjejo.

SOBOTA, 13. marca:

7.15 Iz svetovnega tiska.

17.10 Pregled sporeda za prihodnji teden.

NEDELJA, 14. marca:

7.30 Jutranja glasba.

17.10 Poročila.

19.30 Polurna oddaja.

PONEDELJEK, 15. marca:

7.15 Zgodovinsko predavanje.

17.10 Poročila.

TOREK, 16. marca:

7.15 Jutranja glasba.

17.10 Poročila.

SREDA, 17. marca:

7.15 Jutranja glasba.

17.10 Poročila.

ČETRTEK, 18. marca:

7.15 Zvočni tehnik.

17.10 Poročila.

18.00 Polurna oddaja.

19.15 Pouk slovenščine za nemško govoreče.

PETEK, 19. marca:

7.15 Jutranja glasba.

17.10 Poročila.

Morebitne spremembe bomo objavili v radiu.

MALI OGLASI

29-LETNI SLOVENEK

ključavničar, želi poročiti Slovenko od 22—25 let. Lahko tudi z enim otrokom. Slika zaželeno. Poslati je samo resne ponudbe pod »Sreča«, Hauptpostlagernd Innsbruck. 472

MLAD FANT

star 25 let, s slovensko kmetijsko šolo, večer dveh jezikov, išče mesto oskrbnika na srednjevelikem posestvu, najrajši v slovenskem predelu Koroške. Ponudbe pod značko »Marljiv«. 473

PRODAM RADIO

znamke Phonola, 4 cevni, v zelo dobrem stanju. Šega Franc, Klagenfurt, Paulitschgasse 7. 474

Nove maše so redke in v Gorjah so bili zadnji Tomažkov gospod, ki so jo peli. Nekje na Dolenjskem so umrli za pljučnico.

Klemen kar verjeti ne more, da je že v Begunjah. Misli, ki so se mu utrinjale celo pot, so mu okrajšale čas. Pri kaznilniškem zidu je zavil na levo.

Znočilo se je in mesečina je tipala skoz šrevje. Klemen je rinil navkreber. Sedaj šele je prav zadihal. V smrekovi gmajni je dišalo po večerni tišini.

Cerkvica sv. Petra je bila v mesečini videti še manjša kakor ob dnevu. Klemenu se je zazdelo, da je prišla od daleč in da zdaj počiva na gričku, kakor ptič, ki se boji teme.

Zaprl je za seboj lesno in stopil v strnjen gozd. Zdaj se šele prav začel pot v goro. Ljudje so daleč spodaj, za razsvetljenimi okni. Tu je samo tišina, prepletena z mesečino. Vanjo so dvignjeni gobčki srn, ki lovijo v nozdrvi duh po vodi.

Klemen mora za čas obstati. Pot je komaj še vidna pod košatim smrekovjem. Saj dolgo ne bo več hodil. Nekje višje si poišče pripravno ležišče, razgrne odeje, nahrbtnik si dene pod glavo in zaspal bo kot berač po dobri beri. Mimo nog bodo hodile mravlje, ptiči bodo spali v vejah okrog njega in samo mesec bo visel nad gorami in nad prepadi, kamor se lovi veter, večni gospodar skal in pečin.

Potlej gre spet naprej. Počasi, stihoma, kakor da se bliža grmu, v katerem je ptičje gnezdo. Tišina je tako dobra, da se je boji motiti.

Jase so zlate, rosne trave so kakor zlat plaz. Klemen ne more naprej. Na parobku si poišče pripraven kraj, razgrne odeje in

sezuje čevlje. Zdaj hoče sedeti in vladati kot kralj tej svoji zlati pokrajini, ki leži pred njim. Čudovita tišina je razpeta nad kotlino, ki je podobna širokemu čolnu.

Samota je tako globoka, da bole oči. Samota, ki vodi svetnike in ustvarja zločince, božji detel, ki neusmiljeno bije ob bolno drevo.

Klemen se ne more upirati mislim, ki prihajajo iz tišine.

Jelka!

Kakor da stoji sredi zlate jase in poje. Vila, prepletena s sanjami in mesečino.

»Ustvariva si topel dom in ne bo ga, ki bi mogel kljubovati najini sreči.«

Na jasi ni več Jelke. Zupnik Vencel je rahlo sklonjen, z brevirjem v roki in z opletajočim talarjem.

»Ej, fant, dobro sadje, ki dolgo drži, počasi zori. Hitro zrelo je hitro gnilo.«

Kakor da se smeje v breg in utone za macesnom. Klemen strmi v mesečino in se ne upa premakniti. Sam ne ve, kdaj je priti-pal do roženkranca v žepu. S prsti stiska jagode, toda moliti ne more. Natančno sliši materin glas, ki očita.

»Nobenega obstanka nimaš doma, kar nosi te.«

Klemen čuti, da se zdaj odloča njegova usoda. Kakor da se vprašanja sama borijo izven njega in da on samo čaka na zmagovalca, ki ga bo prijel za roko in odvedel na svojo pot. Nobene moči ni v njem. V prvi dremavici vidi solzan Jelkin obraz, potlej pa dolge, ozke hodnike in na koncu sonce, ki greje Krnico.

Ni več videl, kako je mesečina lezla v breg in kako je jasa stegnala.

V smrekovju je šumel veter, ki se je spuščal v dolino. Kakor da gre Bog s pla-

hutačim plaščem na obisk k dobrim ljudem.

*

Jutro se je spočelo iz ptičjega petja in zarje, ki se je razlila čez nebo, kakor da je nevidna roka prek gora škropila oranžasto barvo.

Klemen je zvil odejo in pristavil kavo na gorilnik. Jasa pod njim se je srebrno svetila. Rosa čez noč je bila obilna, zdaj so se kapljice bleščale na sočnih bilkah prav do parobka.

Koj po zajtrku se je odpravil na vrh. Sonce je zajelo vso goro. Klemen se je razgledoval na vsak korak. Iz ruševja je dišalo po smoli. Ob poti so zorele jagode.

V koči je odložil oprtnik, nato pa nadaljeval pot na sam vrh. Vročje je bilo, razbrazdane strmine so pile sončno luč. Klemen je šel po grebenu. Pod njim so ležala melišča in skale, na koroški strani so zelenele jase in pastirska kočja. Razložil je krave, ki so se leno premikale. Srebrn pas — Drava. In onstran srebrnega pasu spet gore, same gore.

Klemen je stal na vrhu in dihal, kakor da želi vsesati vase ves zrak, ki se v sončni pripekli trese po strminah. Daleč spodaj se je svetila srebrna plošča — Blejsko jezero. Na desni strani Krnica in Gorje, na levi Lesce in Radovljica. Jelovca je videti ponižen hribeček. V ozadju je Triglav, z verigo gorá.

Klemenu je, kakor da dobiva peruti. Najraje bi zamahnil z rokami in zaplaval nad gozdovi, čez dolino, tja do daljnega obzorja.

Joj, kako je človek majhen!

Nazaj grede je zapazil lep vrtinec očnic. Bile so na nerodnem kraju. Nihče mu jih

ne bo potrgal do jutri. Jutri, preden se vrne v dolino, jih bo nabral v šopek skupaj z murkami.

Čudno tih je prišel do kočje. Ni hotel takoj vstopiti. Sedel je na klop in pustil, da je govorila tišina vsa presvetljena od sonca. Zdelo se mu je, da je sedla poleg njega in ga drži za roko.

Kako bi lagal sebi v tem trenutku! Nekje v globini se rahlja, trga, počasi lomi in plava na površje. V Klemenovem grlu je suho od ihta.

*

Noč pred vrnitvijo je skoraj vso prebedel. Ni mogel zaspati. V koči je bilo tiho, od daleč, iz globine nekje je bilo slišati orglanje vetra, ki se je drsal ob pečine.

Zrak, ki je vel skoz odprto okno, je bil rezán. Dišal je po rožah in rosnem kamenju.

Klemen je sedel v postelji in se mučil. Kakor da je v velikem temnem prostoru. Prav na koncu nekje je luč, za kresnico velika. Kako priti do nje, ko noga ne ve kam stopiti, ko roka zadeva samo v teman prostor? Mogoče je že ped od noge prepad, gnila voda z brezdanjo globočino.

Klemen se mora domisliti blejskega gradu, s temnimi kletmi, v katerih so podzemne ječe. Temne kakor grob za klaftró globok. Kdor je prišel vanje, je segnil od vlage.

Noč zunaj se tiho razdaja vetru, skalam in belim meliščem.

Klemen pridruže sapa. Nekaj mora priti od nekod. Stopinja ali glas, nekaj živega, kar bo na mah razjasnilo temo.

(Dalje prihodnjic.)